

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem

En kvalitativ studie om socialsekreterares
bedömningar av barnets bästa

Jenny Loklev

Masteruppsats SOAM21
VT 2021

Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Author: Jenny Loklev

Title: *Custody transfer for children's placed in foster care- A qualitative study regarding the assessments of the best interests of the child from av social worker perspective.* [Translated title]

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor: Verner Denvall

The aim for this study was to explore how social workers describe their work with children's placed in foster care when it comes to making desicions about custody transfer to foster parents. The law regulates that a custody transfer should be based on the best interests of the child which requires that an assessment is made by the social worker about the needs of the specific child. The method used in this study was semi-structured interviews which included nine social workers within social services in four different municipalities. The empirical findings were analysed based on Bengt Molander's theoretical concept of practical reasoning as part of a discretionary assesments as well as two different institutional logics, a judicial logic and a welfare logic, discussed by Lina Ponnert. The results show that the social workers take different aspects into account when they reason about the best interests of the child regarding custody transfer to the foster parents. There seems to be complex cases that requires discretionary assesments with weak warrants. The results also indicate that the social workers are impacted by the judicial review in district court in their considerations about custody transfer for the children placed in foster care, which can be understood as a consequence of the different logics which the social services and the legal system derives from.

Key words: Social work, foster care, assements, best interests of the child

Förord

När jag tog min socionomexamen hade jag en tanke om att en dag skriva en uppsats på D-nivå men föga visste jag att det skulle bli så över tio år senare. Jag vill rikta ett stort TACK till de intervjupersoner som deltagit i studien och så öppet delat med sig av sina tankar och reflektioner! Jag slogs av det stora engagemang som finns för det sociala arbetet med utsatta barn och det har fått mig att längta tillbaka ut i arbetslivet.

Jenny Loklev, maj 2021

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Problemformulering	7
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar	8
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Centrala begrepp	9
1.5.1 Familjehem.....	9
1.5.2 Socialsekreterare	9
1.6 Disposition	9
2. Bakgrund	10
2.1 Lagstiftningens framväxt.....	10
2.2 Tidigare utredningar gällande vårdnadsöverflyttningar	11
2.3 Aktuella rättsfall	12
2.4 Barnets bästa i lagstiftningen	12
2.5 Sammanfattande kommentarer.....	13
3. Tidigare forskning	14
3.1 Studier avseende vårdnadsöverflyttningar	14
3.2 Barnets bästa ur ett rättsligt perspektiv	15
3.3 Bedömningar av barnets bästa vid vårdnadsöverflyttningar	16
3.4 Bedömningar av barnets bästa i det sociala arbetet.....	18
3.5 Sammanfattande kommentarer.....	19
4. Metod	20
4.1 Forskningsansats	20
4.2 Metodval.....	20
4.3 Förförståelse	21
4.4 Urval och tillvägagångsätt.....	22
4.5 Presentation av intervjupersoner	25
4.6 Forskningsetiska överväganden	25
4.7 Analysarbetet.....	26

4.8 Forskningsintervjuns kvalitet - en fråga om tillförlitlighet och trovärdighet.....	27
4.9 Metoddiskussion.....	28
5. Teori	30
5.1 Två skilda logiker.....	30
5.2 Praktiska resonemang- en skönmässig bedömning	31
5.3 De teoretiska begreppen i förhållande till denna studie	33
6. Resultat och analys	34
6.1 Del I- Socialsekreterarnas arbete med vårdnadsöverflyttningar	34
6.1.1 Särskilda förutsättningar för arbetet med de placerade barnen	34
6.1.2 Barnets bästa som en del av omsorgslogiken.....	36
6.1.3 Vissa ärenden kräver en skönmässig bedömning	37
6.1.4 Sammanfattande analys del I.....	38
6.2 Del II – Socialsekreterarnas bedömningar av barnets bästa.....	39
6.2.1 Det placerade barnets behov	39
6.2.2 Familjehemmets förmåga och inställning	40
6.2.3 De biologiska föräldrarnas livssituation och föräldraförmåga	41
6.2.4 Samarbetet med de biologiska föräldrarna.....	43
6.2.5 Barnets egen inställning	45
6.2.6 En långsiktig bedömning.....	47
6.2.7 Sammanfattande analys del II	48
6.3 Del III- Betydelsen av lagstiftningen och domstolens rättsliga prövning.....	49
6.3.1 Treårsregeln.....	49
6.3.2 Tolkning av lagstiftningen	51
6.3.3 Det är domstolen som avgör.....	52
6.3.4 Anpassning till den rättsliga logiken	54
6.3.5 Sammanfattande analys del III.....	55
7. Avslutande diskussion	57
7.1 Slutsatser	57
7.2 Inför fortsatt forskning	58
8. Källförteckning	59
Bilaga 1.....	63
Bilaga 2.....	64

1. Inledning

De familjehemsplacerade barnen kan sägas utgöra en central del av den sociala barnvården i Sverige (Höjer 2019). I statistik för 2019 framkommer att över 20 000 barn och unga var placerade i familjehem (Socialstyrelsen 2020). En stor del av de placerade barnen återvänder till sin ursprungsfamilj men det finns en grupp barn som är placerade under lång tid vilka kan ses som särskilt utsatta (Mattsson och Vinnerljung 2016). Det finns uppgifter om att upp till så många som var fjärde placering i familjehem avbryts när barnet, som bött större delen av uppväxten i familjehemmet, kommer upp i tonåren (Socialstyrelsen 2012)

Ett sätt att skapa trygghet och kontinuitet för familjehemsplacerade barn är en vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna (Prop. 2002/03:53) vilket sker genom att socialtjänsten ansöker hos rätten som fattar beslut i frågan (6 kap. 8§ Föräldrabalken (SFS 1949:381), FB; 5 kap. 2 § Socialtjänstförordningen (SFS 2001:937), SoF). I 6 kap. 8 § FB regleras att för att en vårdnadsöverflyttning ska kunna genomföras krävs att barnet varit stadigvarande placerat i ett annat hem än sitt föräldrahem och det uppenbart är till barnets bästa att det rådande förhållandet består. Denna möjlighet för familjehemsföräldrarna att ta över vårdnaden har funnits sedan 1983, men tidigare uppföljningar har visat att få vårdnadsöverflyttningar genomförs (Socialstyrelsen 2006). Den 1 juli 2003 infördes en ny bestämmelse (6 kap. 8 § andra stycket Socialtjänstlagen (SFS 2001:453), SoL, samt 13 § fjärde stycket Lagen med särskilda bestämmelser av vård av unga (SFS 1990:52), LVU) som innebär att socialnämnden när ett barn varit placerat tre år i samma familjehem särskilt ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden.

Antalet vårdnadsöverflyttningar har ökat under åren men sett till totala antalet barn som är placerade i familjehem under lång tid förekommer dock vårdnadsöverflyttningar i relativt liten utsträckning, år 2019 rapporterades vårdnadsöverflyttning för 240 barn (Prop. 2020/21:35). I regeringens proposition 2020/21:35 lyfts att det finns "skäl att anta att socialnämnden inte överväger frågan om vårdnadsöverflyttning i den utsträckning som lagstiftningen ger utrymme för" (s. 14 f.). Mot bakgrund av det infördes 1 mars i år nya bestämmelser som innebär att socialtjänsten årligen ska överväga överflyttning av vårdnaden efter att ett barn har varit placerat i samma familjehem i tre år (6 kap, 8§ SoL).

1.1 Problemformulering

Vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn är en aktuell fråga men det finns begränsad forskning på området. De studier som har genomförts har främst varit rättsligt inriktade och i dessa konstateras att det är barn som varit placerade under större delen av uppväxten som blir aktuella för en vårdnadsöverflyttning (Mattsson 2010; Höjer, Johansson och Wissö 2017). Det har genomförts statliga kartläggningar avseende socialtjänstens arbete med vårdnadsöverflyttningar där det framkom att det saknades rutiner för de överväganden som ska göras och att arbetet såg olika ut i kommunerna. För en stor del av placeringarna bedömdes det inte vara aktuellt med vårdnadsöverflyttning vilket bland annat kunde bero på familjehemmens inställning eller att socialtjänsten såg att det fanns behov av fortsatt uppföljning av placeringen (Socialstyrelsen 2006; SOU 2015:71 del A). Det framkom vidare att socialtjänstens bild var att tingsrättens bedömningar avseende vårdnadsöverflyttningar kunde vara oförutsägbara och sakna barnperspektiv (SOU 2015:71 del A).

Bortsett från det som lyfts ovan saknas kunskap om socialtjänstens arbete med vårdnadsöverflyttningar utifrån socialsekreterarnas perspektiv. I sin avhandling gällande tvångsvården av barn och unga konstaterade Ponnert (2007) att socialsekreterare uttryckte osäkerhet inför när tvångsvård var en lämplig åtgärd och en faktor som de lade vikt vid var bedömningar av barnets bästa. Ponnert (ibid.) fann även att socialsekreterarnas bedömningar påverkades av domstolen som beslutsfattare. Det finns andra studier inom närliggande områden till det sociala arbetet med barn och unga där principen om barnets bästa och domstolens prövningar av frågor som rör barns välfärd har problematiserats (Lundberg 2009; Mattsson 2010; Rejmer 2003; Schiratzki 2005).

Sedan 1 januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter en del av svensk lag och principen om barnets bästa ska beaktas vid alla åtgärder som rör barn (Arbetsmarknadsdepartementet 2020). Principen om barnets bästa som begrepp har konstaterats sakna tydlig rättslig definition där det blir upp till beslutsfattaren att bedöma vad som är barnets bästa i den enskilda situationen för det specifika barnet (Schiratzki 2019; Singer 2016). Ponnert (2015) har lyft att socionomer i sitt arbete ska göra individuella bedömningar och tolkningar av vad som är barnets bästa utifrån en spänning mellan två olika logiker; en rättslig logik och en omsorgslogik. Barnets bästa är aktuellt även när det kommer till frågan om vårdnadsöverflyttning för barn placerade i familjehem där såväl Singer (2000) som Mattsson (2010) menar att det är oklart vad principen innebär i praktiken vid dessa bedömningar.

Socialtjänsten och mer specifikt socialsekreterarna behöver i sitt dagliga arbete med barn som är placerade längre tid i ett familjehem göra bedömningar avseende vad som är dessa barns bästa när det kommer till frågan om vårdnadsöverflyttning. Bedömningar som kräver en tolkning av vad lagstiftningen säger och att hänsyn tas till de enskilda barnens situation. Det är mot bakgrund av ovanstående av särskilt intresse att undersöka hur socialsekreterare beskriver sitt arbete med vårdnadsöverflyttningar för de familjehemsplacerade barnen och hur de utifrån olika logiker resonerar kring bedömningar av barnets bästa.

1.2 Syfte

Syftet är att förstå hur socialsekreterare beskriver arbetet med vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn och hur de resonerar om barnets bästa i de bedömningar som görs.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver socialsekreterare arbetet med vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn?
- Hur resonerar socialsekreterare i sina bedömningar gällande vårdnadsöverflyttningar utifrån en omsorgslogik?
- Hur resonerar socialsekreterare i sina bedömningar gällande vårdnadsöverflyttningar utifrån en rättslig logik?

1.4 Avgränsningar

Denna studie är avgränsad till den del av sociala barnvården som rör familjehemsvården och mer specifikt det som gäller eller har nära koppling till vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn (jfr 6 kap. 8 § FB). Det finns bestämmelser i FB som reglerar andra situationer där barn kan vara i behov av en ny vårdnadshavare men dessa kommer inte att beröras vidare här.

Det kan i sammanhanget nämnas att nationell adoption lyfts som ett möjligt alternativ till långvarig placering i familjehem för barn som placerats i tidig ålder eller som saknar föräldrar i livet (Socialstyrelsen 2014; Socialdepartementet 2020a). Adoption av familjehemsföräldrar är vanligare i andra länder såsom Storbritannien, USA och i viss mån även Kanada (SOU

2015:71 del A) men sker mer sällan i Sverige (Socialstyrelsen 2014). Jag kommer dock inte gå in på det närmare på detta område då mitt fokus ligger på vårdnadsöverflyttningar.

1.5 Centrala begrepp

1.5.1 Familjehem

Familjehem definieras enligt 3 kap. 2 § SoF som ”ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt”.

1.5.2 Socialsekreterare

Socialsekreterare används i denna uppsats för att beskriva de personer som arbetar inom den kommunala socialtjänsten med familjehemsplacerade barn. Andra närliggande begrepp som kan användas i detta sammanhang är familjehemssekreterare och barnsekreterare vilka här är ses som synonyma med socialsekreterare. Även begreppen handläggare, socionom och socialarbetare förekommer och ska förstås som personer som arbetar med socialt arbete exempelvis med barn och unga likvärdigt en socialsekreterare.

1.6 Disposition

Uppsatsen inleds med ett bakgrundavsnitt som bland annat ger en beskrivning av lagstiftningens framväxt och utredningar som genomförts på statlig nivå. Sedan följer ett avsnitt som tar upp tidigare forskning avseende vårdnadsöverflyttningar och bedömningar av barnets bästa. Därefter följer ett metodavsnitt som redogör för uppsatsens tillvägagångsätt och andra metodologiska överväganden. I det efterföljande teoriavsnittet presenteras de teoretiska begrepp som analysen utgår ifrån. Slutligen redovisas resultatet med en integrerad analys som konkluderas i en avslutande diskussion.

2. Bakgrund

I detta avsnitt redogörs för hur lagstiftningen gällande vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn har växt fram och tidigare utredningar som har genomförts på statlig nivå. I avsnittet ingår även aktuella rättsfall på området, principen om barnets bästa i lagstiftningen och en sammanfattande kommentar.

2.1 Lagstiftningens framväxt

När möjligheten till vårdnadsöverflyttning infördes 1983 förtydligades i förarbetena att även om föräldrarna i sig inte är olämpliga kan det bli aktuellt med att frånta föräldrarna vårdnaden om det är för barnets bästa såsom om barnet länge varit placerat i ett familjehem och ”rotat” sig (s. 39). Det betonades dock att grundtanken är att socialtjänsten ska arbeta mot en återförening med föräldrarna vilket kan ta lång tid och föräldrar ska inte behöva vara rädda att förlora vårdnaden för att de samtycker till en familjehemsplacering och om de behåller fortsatt kontakt med barnet. Det beskrevs att det handlar om att det i vissa fall kan anses vara bäst för barnet att stanna kvar i sitt familjehem över tid om de har sin ”känslomässiga förankring” (s. 70) där och betraktar hemmet som sitt eget (Prop. 1981/82:168). I lagutskottets betänkande (LU 1982/83:17) framfördes att bestämmelsen om vårdnadsöverflyttning var av ”undantagskaraktär och därmed måste tillämpas med försiktighet” (s. 22).

År 2003 infördes lagändringen, även kallad treårsregeln, som stadgar att socialtjänsten ska överväga om vårdnadsöverflyttning är möjlig för ett barn som varit placerat i tre år i samma familjehem. Det lyftes fram att socialtjänsten vanligen tvekar inför att genomföra en vårdnadsöverflyttning och att vårdnadsöverflyttningar därmed sker alltför sällan. Även om målet är att barn ska återförenas med sina föräldrar förekommer är det inte möjligt för vissa placerade barn trots omfattande insatser vilket kan medföra en ovisshet för dessa barn om vart de hör hemma samt hur länge de kan få bo kvar i sitt familjehem. Det betonades att socialtjänsten noga skulle väga skäl för och emot en vårdnadsöverflyttning och lägga vikt vid hur barnets umgänge med föräldrarna fungerat. Det betonades även att det enskilda barnets bästa är det som ska avgöra vid frågan om vårdnadsöverflyttning (prop. 2002/03:53). Det kan ses som att det successivt har skett en förändring i regeringens synsätt ifrån att vårdnadsöverflyttning är något som ska användas mer restriktivt till att det bör användas i ökad utsträckning (SOU 2015/71 del A s. 614).

Frågan om vårdnadsöverflyttningar har aktualiserats de senaste åren i och med översynen av LVU-lagstiftningen samt utredningen om Lex lilla hjärtat då regeringen lyft fram att det krävs ytterligare lagändringar för att stärka tryggheten för placerade barn och unga (Kommittédirektiv 2014:87; Socialdepartementet 2020). Det har ansetts finnas behov av att tydliggöra hur socialnämnden ska följa upp frågan om vårdnadsöverflyttning efter det första övervägandet som sker efter tre års placering vilket föranledde lagändringen om regelbundna överväganden som nyligen trätt i kraft (prop. 2020/21: 35). I skrivande stund ligger ytterligare ett lagförslag ute på remiss gällande att socialtjänsten ska överväga vårdnadsöverflyttning senast när ett barn har varit placerat i samma familjehem i två år (Socialdepartementet 2021). Det utifrån att de flesta barn som bor länge i familjehem placeras i tidig ålder och då är två år att betrakta som lång tid i barnets liv varvid det i vissa fall kan finnas anledning att ansöka om en överflyttning av vårdnaden innan tre år har gått (DS 2021:7).

2.2 Tidigare utredningar gällande vårdnadsöverflyttningar

Socialstyrelsen har vid tre tillfällen undersökt frågan om vårdnadsöverflyttningar (Prop. 2002/03:53; SOU 2000:77; Socialstyrelsen 2006). Nedan lyfts den senaste uppföljningen från Socialstyrelsen samt en kartläggning som gjordes inom ramen för en statlig offentlig utredning år 2015 (SOU 2015:71 Del A).

I den uppföljning Socialstyrelsen som gjorde efter lagändringen 2003 framkom att antalet vårdnadsöverflyttningar hade ökat i viss utsträckning. Vårdnadsöverflyttning genomfördes i genomsnitt efter sju års placering i familjehemmet och barnet var då vanligen över tio år. I en fördjupningsstudie med tre kommuner beskrev socialsekreterare att de upplevde en slags inneboende konflikt mellan målet att arbeta mot en hemflytt till de biologiska föräldrarna och att skapa förutsättningar för att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna (Socialstyrelsen 2006, s. 29). Socialstyrelsen (2006, s. 23 ff) konstaterade att trots att det placerade barnet bedömdes ha en stark anknytning till familjehemsföräldrarna och såg familjehemmet som sin familj så var socialtjänsten tveksamma till en vårdnadsöverflyttning.

Som en del av SOU 2015:71 togs kontakt med ett antal kommuner gällande arbetet med vårdnadsöverflyttningar. Det framkom att kommunerna var medvetna om statens intention att öka antalet vårdnadsöverflyttningar och att man arbetade mer aktivt med frågan. Det framkom vidare att det fanns en gemensam bild av vad som krävs för att en vårdnadsöverflyttning ska bli aktuell såsom att placeringen ska vara stabil och ha pågått över tid och att anknytningen mellan barnet och familjehemsföräldrarna ska vara ömsesidig. Domstolens bedömningar

lyftes fram som en problematik då socialtjänsten upplevde att tingsrätten betonade återförening framför barnets anknytning till familjehemmet samt att tingsrätten kunde göra andra bedömningar än socialtjänsten avseende umgänget mellan barnet och de biologiska föräldrarna (SOU 2015:71 del A s. 622 f).

2.3 Aktuella rättsfall

Frågan om vårdnadsöverflyttning har prövats i högre domstol och det finns prejudikat där vägledning kring de rättsliga förutsättningarna kan hämtas. En dom i Högsta domstolen belyser betydelsen av att tillvarata barnets åsikter. Det gällde i detta fall en pojke på 14 år som bott i sitt familjehem i 13 år och som uttryckte att han ville bo kvar. Högsta domstolen menade att pojken uppnått en sådan ålder och mognad att hans egen inställning i vårdnadsfrågan borde tillerkännas stor betydelse och det ansågs vara uppenbart bäst för pojken att bo kvar i familjehemmet varvid vårdnadsöverflyttning skulle se (NJA 1993 s. 666).

Ett annat rättsfall från Högsta domstolen gällde en pojke på åtta som varit placerad sedan han var ett år. Högsta domstolen konstaterade att vid bedömning om vårdnadsöverflyttning får vårdnadsfrågan en ökad betydelse i och med att pojken påbörjat sin skolgång varvid det bedömdes vara uppenbart bäst för pojken att vårdnaden skulle flyttas över till familjehemsföräldrarna (NJA 2014 s.307).

Det finns ytterligare ett rättsfall som har koppling till frågan om vårdnadsöverflyttning där Högsta förvaltningsdomstolen fastställde ett beslut om flyttningsförbud för att möjliggöra att en pojke på fem år kunde bo kvar i sitt familjehem tills frågan om vårdnadsöverflyttning hade prövats. Pojken var placerad i familjehemmet sedan han var några månader gammal och socialtjänstens utredning visade att han var rotad i familjehemmet och såg familjehemmet som sin familj. Då socialtjänsten i detta fall ansökt om vårdnadsöverflyttning bedömde rätten att det var uppenbart bäst för pojken att beslutet om flyttningsförbud fastställdes i avvaktan på domstolens avgörande i vårdnadsfrågan (HFD 2011 ref.13).

2.4 Barnets bästa i lagstiftningen

Barnkommittén (SOU 1997:116) fick under 90-talet i uppdrag att skapa en större samsyn kring begreppet barnets bästa i lagstiftningen. Det konstaterades att det är av vikt att de professionella som gör bedömningar om barnets bästa dels har kunskap om barns behov utifrån ett mer objektivt perspektiv såsom inom vetenskapen, dels att det enskilda barnet ska

få ge uttryck för sin egen uppfattning vilket kan ses som ett mer subjektivt perspektiv. Barnperspektivet lyftes fram och det poängterades att det handlar om att lyssna på och sätta sig in i barnets situation så att en bedömning inte enbart grundas i vad vuxenvärlden anser vara bäst för barnet. Även kopplingen i den svenska lagstiftningen till Barnkonventionen betonades.

I Förenta nationernas (FN:s) barnrättskommittés kommentarer avseende artikel 3.1 som stadgar barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet framkommer att detta begrepp är flexibelt och något som behöver bedömas i det enskilda fallet. Hänsyn ska tas till barnets situation och dess behov utifrån de specifika omständigheter som råder. Artikeln om barnets bästa ska tolkas och tillämpas tillsammans med det som övrigt framkommer i konventionen såsom barnets rätt att uttrycka sina åsikter vilka ska vägas in i bedömningen och barnets rätt till sin familj där det påpekas att barnet enbart ska kunna skiljas från sina föräldrar om barnet inte kan skyddas på annat vis (Barnombudsmannen 2014).

2.5 Sammanfattande kommentarer

Lagregleringen avseende vårdnadsöverflyttningar har funnits sedan 80-talet och det har successivt skett en utveckling mot att vårdnadsöverflyttning lyfts fram som en åtgärd som enligt staten kan tillförsäkra barn som är placerade i familjehem under lång tid en möjlighet till en stabil uppväxt. Det har skett lagändringar med målet att öka antalet vårdnadsöverflyttningar i Sverige vilket också skett i viss utsträckning. Samtidigt framkommer att återföreningsprincipen i Sverige, även sett till Barnkonventionen, är stark och något som behöver tas hänsyn till. Detta tycks enligt de statliga kartläggningar som genomförts komplicera en bedömning av barnets bästa som ska beaktas vid frågan om vårdnadsöverflyttningar. Det framstår även som att det finns en nära koppling mellan frågan om vårdnadsöverflyttning och andra frågor som rör placeringar av barn inom den sociala barnavården.

3. Tidigare forskning

Familjehemsvården är ett omfattande forskningsområde som studerats från olika perspektiv. Denna genomgång är avgränsad till det som är direkt kopplat till vårdnadsöverflyttningar av familjehemsplacerade barn. Internationellt sett tycks främst adoption förekomma som alternativ för barn som är familjehemsplacerade under lång tid. Det finns också en form av förmyndarskap som en domstol kan besluta om för familjehemsplacerade barn som delvis skulle kunna liknas vid det vårdnadsansvar som familjehemsföräldrar i Sverige får vid en vårdnadsöverflyttning (se t. ex. Fong et al. 2019; Font & Gershoff 2020; Triseliotis 2002). De internationella studier och rapporter som funnits berör främst uppföljning av adoptioner och då det faller utanför uppsatsens ämne kommer jag inte att gå in närmare på dem här.

Vidare presenteras delar av den forskning som finns gällande begreppet barnets bästa i ett rättsligt perspektiv samt med direkt anknytning till det sociala arbetet och vårdnadsöverflyttningar. Här kommer även internationell forskning att lyftas fram. Ett urval har gjorts gällande de studier som jag ansett vara relevanta sett till forskningsfrågorna varvid det inte ska ses som en fullständig genomgång av området. Avsnittet avslutas med en reflektion kring relevansen av tidigare forskning för denna studie.

Vid genomgången av tidigare forskning har sökmotorerna Lubsearch och Google Scholar använts. Exempel på sökord är: ”vårdnadsöverflyttning”, ”familjehem”, ”bedömningar socialt arbete”, ”foster care” och ”best interests of the child”. I källorna på de vetenskapliga artiklar, avhandlingar och annan forskning som har andra referenser uppmärksammas och gett uppslag till andra källor som tagits del av.

3.1 Studier avseende vårdnadsöverflyttningar

Mattsson (2010) har genomfört en rättsligt inriktad studie gällande barns rätt till familj i den sociala barnvården där hon bland annat gått igenom domar från hovrätten. Höjer, Johansson och Wissö (2017) har studerat domar från tingsrätten samt att de har gjort intervjuer med barn och familjehemsföräldrar där vårdnadsöverflyttningar genomförts. Mattsson (2010) konstaterar att det är få familjehemsplacerade barn som blir aktuella för vårdnadsöverflyttning, de ansökningar som görs sker sent i barnens uppväxt fastän flera av barnen varit placerad sedan de var små i familjehemmet, vilket kan liknas vid att Höjer, Johansson och Wissö (2017) i de ärenden som de följde kunde se att det fanns en hög grad av stabilitet redan innan vårdnadsöverflyttningen genomfördes. Mattsson och Vinnerljung (2016)

lyfter fram att det saknas kunskap om hur vårdnadsöverflyttning fungerar i praktiken samt vilka konsekvenserna blir på sikt. De frågar sig om vårdnadsöverflyttningar leder till att de familjehemsplacerade barnen får ett stabilt hem där de kan känna tillhörighet under uppväxten. Höjer, Johansson och Wissö (2017) menar att bestämmelsen om vårdnadsöverflyttning riskerar att inte hjälpa de mest utsatta barnen i samhällsvård att få ökad grad av stabilitet i tillvaron. Mattsson (2010) poängterar att enbart för att det finns en bestämmelse gällande regelbundna överväganden om vårdnadsöverflyttning i socialtjänsten och att fokus ska vara på barnens behov behöver det inte i sig få utfallet att rätten beslutar om fler vårdnadsöverflyttningar.

Mattsson och Vinnerljung (2016) lyfter fram att instabilitet vid familjehemsplaceringar främst tycks bero på att familjehemmen inte fullföljer sina uppdrag medan Höjer, Johansson och Wissö (2017) i sina intervjuer med familjehemsföräldrar som tagit över vårdnaden kunnat urskilja flera skäl till att de velat bli vårdnadshavare vilket ger en annan, mer positiv bild, kring familjehemsföräldrars inställning. Sammantaget konstaterar Höjer, Johansson och Wissö (2017), Mattsson (2010) samt Mattsson och Vinnerljung (2016) att det saknas forskning på området vårdnadsöverflyttningar och de lyfter ett behov av mer kunskap utifrån olika perspektiv såsom från familjehemmen, barnen, de biologiska föräldrarna och socialtjänsten.

3.2 Barnets bästa ur ett rättsligt perspektiv

Schiratzki (2005) har studerat gällande rätt för barn i Sverige med anknytning till utländska rättssystem och hur principen om barnets bästa påverkar den svenska rätten. Schiratzki (ibid.) tar upp att principen om barnets bästa inte är en traditionell rättsregel utan kräver att en helhetsbedömning av det enskilda barnets situation görs. Då får även det samhälle barnet lever i betydelse för bedömningen utifrån de kulturella och moraliska värderingar som råder. Denna öppenhet menar Schiratzki (2019) kräver att en tolkning görs där det finns utrymme för beslutsfattarens egna bedömningar. En tolkning av barnets bästa kan enligt Schiratzki (2005) ske i ”utvidgad” eller ”inskränkt” bemärkelse (s. 59), där barnets bästa i utvidgad bemärkelse syftar till att tillgodose barnens alla behov och en slags högre livskvalitet än enbart en slags minimivå som barnets bästa i inskränkt bemärkelse åsyftar. Det senare är vad som kan likställas vid vad som krävs vid en rättslig bedömning av barnets bästa medan det första kan likställas vid vad samhället i stort strävar efter när barnets bästa åsyftas. Vid mål i domstolen som rör vårdnad, boende och umgänge är det barnets bästa i inskränkt bemärkelse som avses.

Rejmer (2003) har i sin avhandling om vårdnadstvister studerat tingsrättens dokumentation och gjort en enkätundersökning riktad till socialsekreterare, domare och advokater. I studien framkom att de professionella ansåg att barnets bästa som begrepp är ”otillräckligt definierat” (s.136). Rejmer (2003) konstaterade att bedömningar av barnets bästa sker i ett sammanhang där det finns flera olika bilder av vad som är barnets bästa. I undersökningen framkom att socialsekreterarnas definition av barnets bästa var mer djupgående och vid i bemärkelsen jämfört med advokaternas och domarnas definition som var mer juridiskt inriktad och utgick ifrån barns generella grundläggande behov. Dock framhåller Rejmer (ibid.) att det i dokumentanalysen visade sig att i den rent praktiska handläggningen anpassade sig socialsekreterarnas definition av barnets bästa till en mer juridisk tolkning vilket därmed innebar en begränsning jämfört med den definition de gav uttryck för i enkätundersökningen. Det medför enligt Rejmer (ibid.) att det juridiska systemets definition av barnets bästa överordnas andra definitioner vilket i praktiken innebär att det ”domstolen som definierar vad som är barnets bästa i samband med vårdnadstvister” (s.134).

Det finns likheter från Rejmers (2003) studie med det Ottosen (2006) fann när hon analyserade hur diskursen om barnets bästa kom till uttryck i 75 fall av komplicerade vårdnadstvister som handlagts av de rättsliga myndigheterna i Danmark. Det fanns enligt Ottosen en spänning mellan två diskurser, ”legal discourse and child welfare discourse” (s. 41), som utgick ifrån skilda perspektiv på barnets kontakt med sina föräldrar och vad som är barnets bästa vid vårdnadstvister. Dessa två diskurser kunde enligt Ottosen (2006) verka parallellt vid den praktiska handläggningen av vissa ärenden samtidigt som dessa perspektiv inte kunde ses som jämlika då den rättsliga diskursen var dominant och avgjorde vilken vikt som skulle läggas vid barnavårdsdiskursen. Om barnavårdsdiskursen lyftes fram och fick avgörande betydelse var det att ses som en avvikelse från huvudprincipen.

3.3 Bedömningar av barnets bästa vid vårdnadsöverflyttningar

Singer (2000) som studerat innebörden av barnets bästa i gällande svensk rätt tar upp att för att vårdnadsöverflyttning ska anses vara uppenbart bäst för ett placerat barn krävs att två olika delar är uppfyllda. Dels krävs att det anses vara bäst att barnet bor kvar i familjehemmet, dels krävs att det anses vara bäst för barnet att familjehemsföräldrarna tar över det rättsliga vårdnadsansvaret. Det är dock oklart hur en bedömning av barnets bästa rent konkret ska göras. Även Mattsson (2010) lyfter fram att det saknas riktlinjer kring hur denna bedömning

ska göras och hon menar att en komplicerande faktor rör bedömningen om vad som är barnets bästa i ett långsiktigt perspektiv.

Mattsson (2010) tar upp att barnets biologiska föräldrar som har vårdnaden har en stark position vilket påverkar kan påverka utfallet i rättsens beslut gällande vårdnadsöverflyttning, detta trots att rättsregler lyfter fram att barnets behov och barnets bästa ska vara avgörande vid frågor som rör vårdnadsöverflyttning. Det finns enligt Mattsson (2010) ett ”asymmetriskt förhållande mellan ursprungsfamiljens position och barnets behov, där det förra dominerar och tydligt påverkar utgången i målet” (s.116). Även Skivenes (2010) som analyserat hur Högsta domstolen i Norge bedömt principen om barnets bästa i tre fall som rört adoption av fyra familjehemsplacerade barn konstaterade att barnets behov ställdes i förhållande till familjeperspektivet. Hon fann att barns rätt till en trygg anknytning med en vuxen över tid som en slags kontinuitetsprincip gällande barnets vård fick stå tillbaka i förmån för den biologiska principen där barns och föräldrars rätt till varandra togs förgiven. Höjer, Johansson och Wissö (2018) lyfter att det finns en risk att socialsekreterare i sina bedömningar av vad som är barnets bästa vid vårdnadsöverflyttningar utgår ifrån en förenklad bild av att det placerade barnet ska ha en familj, antingen den biologiska familjen eller familjehemmet. I deras intervjuer med ungdomar där vårdnaden flyttats över till familjehemmet fanns en annan mer flytande bild av vem de såg som sin familj, vilket påverkades av såväl biologiska som relationella aspekter.

Umgängets betydelse vid bedömningar av barnets bästa är något som Mattsson (2010) och Singer (2000) tagit upp utifrån lagstiftningens utformning. Mattsson (2010) som studerat olika domar från hovrätten beskriver att det finns olika inställning i frågan vilken betydelse som umgänget har i relation till barnets trygghet och kontinuitet vilket påverkar domens utfall. Mattsson (ibid.) och Singer (2000) menar att den mest rimliga tolkningen av hur bestämmelsen ska tillämpas är att kontakt mellan barnet och de biologiska föräldrarna inte ska innebära ett formellt hinder att genomföra en vårdnadsöverflyttning. Dock är kontakten mellan barnet och de biologiska föräldrarna något som enligt Singer (ibid.) ska vägas in i bedömningen av vad som är bäst för barnet.

Mattsson (2010, s. 112) tar upp att en viktig aspekt vid bedömningar om barnets bästa berör barnets egen inställning. Detta är något som enligt Singer (2017) lyfter slås fast i Barnkonventionens artikel 12 där det framgår att barn ska ha rätt att uttrycka sin åsikt i frågor som rör dem själva. Även om det kan tyckas vara en självklarhet att barn ska få komma till tals i vårdnadsfrågor som i allra högsta grad berör dem så menar Singer att denna rättighet inte fått det genomslag i praktiken som avsetts. I de domar Mattsson (2010) gått igenom var

det enbart i vissa fall som barnens inställning kom till uttryck. I Höjer, Johansson och Wissös (2017) studie framgick i 17 av de 32 domarna inte om barnet hade informerats eller vad barnets inställning var. I deras intervjuer med ungdomar där vårdnaden flyttats över framkom att de alla fått information om vårdnadsöverflyttning men det var inte alla som fått en tydlig fråga om vad de själva ville.

3.4 Bedömningar av barnets bästa i det sociala arbetet

Bedömningar av barnets bästa inom socialt arbete i svensk kontext har studerats av Ponnert (2007) som undersökt tvångsvården av barn och unga utifrån socialsekreterares perspektiv och Lundberg (2009) som intervjuat handläggare på Migrationsverket som arbetar med asylärenden. Keddell (2017) har studerat hur principen om barnets bästa diskuterats och tolkats av socialarbetare under beslutsprocesser inom den sociala barnvården i Nya Zeeland.

Enligt Lundberg (2009) upplevde handläggarna på Migrationsverket att det var svårt att väga in principen om barnets bästa i deras bedömningar av asylärenden såsom hur de skulle förhålla sig till de asylsökande barnens föräldrar. Det fanns en gemensam bild av att barnets bästa handlade om något mer än att tillämpa de bestämmelser som regleras i lagen men vad det var hade de svårt att sätta ord på. I Keddells (2017) studie framkom att socialarbetarna fokuserade på barns psykologiska och känslomässiga behov när de resonerade om vad barnets bästa kunde sägas innebära. Samtidigt framkom att de försökte hantera de skillnader som de upplevde mellan bilden av barns behov generellt och en mer komplex behovsbild som de såg hos de enskilda barnen. Ponnert (2007) fann att socialsekreterarna tycktes grunda sina bedömningar av vad som var bäst för det enskilda barnet utifrån en slags inre övertygelse. En övertygelse som byggde på en så pass stor tilltro till den egna professionella bedömningen att socialsekreterare var beredda att fatta känslomässigt svåra beslut och också ta konflikter med parter som kan följa av dessa beslut. Ponnert (2007) fann även att socialsekreterarnas bedömningar påverkades av att rättsväsendet är beslutsfattare i dessa ärenden då de inväntade ”tillräckliga bevis” (s. 261) och anpassade innehållet i sina utredningar efter vad de trodde att domstolen behövde för att fatta beslut om LVU-vård. Vidare framkom att socialsekreterarna hade en kluven bild av den rättsliga prövningen i domstolen. Å ena sidan kunde det bidra till en större rättssäkerhet samt ge beslut legitimitet, å andra sidan kunde det om rätten gjorde en annan bedömning än socialtjänsten riskera att klienten motsatte sig fortsatt stöd och att de förlorade kontrollen över ärendet.

3.5 Sammanfattande kommentarer

Forskning specifikt inriktad på vårdnadsöverflyttningar är tämligen begränsat. Tydligast framträder bilden av vårdnadsöverflyttningar som något som används sparsamt för ett mindre antal barn där det enligt de studier som tagits upp ovan finnas skäl att fråga sig om det fyller sitt syfte att trygga långsiktigt placerade barn på ett mer generellt plan. Denna studie syftar inte till att utvärdera vårdnadsöverflyttning som insats utan att undersöka den bild som socialsekreterare själva har av sitt arbete med denna fråga. Den tidigare forskning som finns är dock av vikt då det ger en förståelse av den kunskap som finns på området och den komplexitet som denna fråga rymmer. Det finns en samsyn bland de som är insatta i frågan om vårdnadsöverflyttningar att det behövs mer forskning och jag kan se att denna studie tar sikte på ett perspektiv där det finns en kunskapslucka.

Tidigare forskning om begreppet barnets bästa har till stor del varit rättsligt inriktad. Samtidigt har det genomförts kombinerade studier där professionella fått beskriva sin syn på innebörden av barnets bästa och hur detta kommer till uttryck i det dagliga arbetet. Såväl Rejmer (2003) och Ottosen (2006) lyfter fram den skillnad som de kunnat se mellan rättsväsendets och socialtjänstens perspektiv vid vårdnadstvister. Det är relevant för denna studie då ansökningar om vårdnadsöverflyttning liksom vårdnadstvister avgörs i den allmänna domstolen och har en nära sammankoppling med domstolens prövning.

De studier som undersökt bedömningar av barnets bästa med anknytning till socialt arbete berör andra områden än familjehemsvården. Samtidigt visar de på den komplexitet som bedömningar avseende barnets bästa medför i det praktiska arbetet vilket gör dem intressanta att ha som referensram till min studie. I sammanhanget kan lyftas att Ponnerts (2007) studie som rör LVU-vården skiljer sig åt från ärenden gällande vårdnadsöverflyttningar på så vis att dessa ärenden avgörs i förvaltningsdomstolen. Samtidigt tycks hennes studie vara en av få svenska studier inom den sociala barnvården som studerat socialsekreterares perspektiv på bedömningar varvid denna har lyfts fram.

4. Metod

4.1 Forskningsansats

Jag är i vid mening inspirerad av de hermeneutiska tankegångarna i denna studie som har en tolkningsinriktad ansats. Enligt Thomassen (2007) finns det olika inriktningar inom den hermeneutiska traditionen men de delar en gemensam utgångspunkt: ”en tolkande och förstående infallsvinkel på människan som historisk och språklig varelse och på samhället som en meningsbärande verklighet” (s. 191). En central del rör den förförståelse som jag har och som jag inte tror är möjlig att sätta i parentes. Ödman (2017) beskriver att den förförståelse vi har hjälper oss att tolka vardagliga händelser utan att vi är fullt medvetna om det, medan när vi möter ett fenomen som är mer svårt att tyda får tolkningen en annan innebörd. När vår förförståelse inte räcker till blir tolkningen ett sätt att försöka förstå vår verklighet. Här är det av vikt att betona att tolkningen är subjektiv då den utgår ifrån en viss aspekt. Men för att inte riskera att detta sker godtyckligt bör tolkandet utgå ifrån en kunskapsbaserad grund. Såsom Ödman (ibid.) lyfter fram tror jag vi aldrig helt kan ställa oss utanför oss själva utan vi kommer alltid se verkligheten ifrån olika aspekter.

4.2 Metodval

Studien är kvalitativt inriktad mot bakgrund av att jag vill tolka och förstå det ämne som studeras. Metoden som studien utgår ifrån är intervjuer då jag tror att det är i samtal med socialsekreterare som det finns möjlighet att fånga deras resonemang vilket är det som denna studie syftar till. Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att en forskningsintervju kan ses som ett slags samtal ” där kunskap konstrueras i interaktionen mellan intervjuaren och den intervjuade” (s.18). Intervjuandet är en process som både intervjuaren och intervjupersonen är aktiva i och där kontexten är av betydelse. Detta kan ställas mot ett mer positivistiskt perspektiv där kunskap ses som mer kvantifierbara fakta. I en kvalitativ forskningsintervju får intervjuarens färdigheter och ämneskunskaper betydelse, ett slags hantverk där det är kunskapen som produceras i intervjun som avgör om intervjun håller kvaliteten.

Kvale och Brinkman (2014) lyfter att en vanlig kritik mot intervjuer rör att det som framkommer i en intervju kan tolkas olika av olika personer vilket inte blir objektivt. Enligt en mer hermeneutisk förståelseram bör det dock inte ses om att det finns en enda korrekt tolkning utan att det finns en mångfald av tolkningar som blir rimliga. Det centrala är att

forskaren inte enbart letar i materialet efter det som bekräftar en viss slutsats utan ser materialet utifrån olika perspektiv vilket möjliggör olika tolkningar. Silverman (2010; 2017) tar upp begreppet ”naturligt förekommande data” (s. 75; s. 202) som han menar utav vissa inom den kvalitativa forskningstraditionen är att föredra då det sker utan inblandning och styrning av forskaren. Intervjuer är att ses som ”fabricerade data” (s. 75; s.205) då forskaren konstruerar sammanhanget. Silverman (ibid.) menar dock att inget insamlat material, även om det är naturligt förkommande, är helt opåverkat av forskaren samt att kvaliteten på materialet inte automatiskt blir god enbart för att den är naturligt förekommande. Även fabricerade data kan vara användbara beroende på forskningens ändamål.

Ovan lyfta aspekter beaktades vid valet av metod för studien. Inledningsvis övervägdes andra metoder än intervjuer såsom i form av aktgranskning och fokusgrupper. Det hade kunnat finnas ett värde att ta del av vad socialsekreterare skriver i sina formella bedömningar, vilket framkommer i akten, som ett komplement till att göra intervjuer. Det finns dock flera komplicerande faktorer vad avser aktgranskning såsom att innehållet kan ses som socialt konstruerat och att dokumentationen kan vara bristfällig (Billquist och Johnsson 2007, s. 11 ff). Det finns även etiska aspekter att ta ställning till när det gäller att på ett säkert sätt ta del av material som gäller målgruppen familjehemsplacerade barn där uppgifterna är personliga och kan vara av känslig karaktär. Fokusgrupper med socialsekreterare som arbetar med familjehemsplacerade barn hade kunnat främja ett samspel mellan deltagarna som kan leda till diskussioner där olika åsikter kan ifrågasättas och deltagarna får reflektera kring vad de själva faktiskt tycker och tänker vilket sällan sker vid individuella intervjuer (jfr Bryman 2018). Utifrån den rådande situationen i Sverige med Covid-19 har det dock inte varit rimligt att tänka att fokusgrupper skulle kunna genomföras på ett säkert sätt vid ett fysiskt möte varvid alternativet vore att genomföra dessa online. Förutom rent tekniska utmaningar finns även risken att en del av interaktionen, som är så pass avgörande vid fokusgrupper, går förlorad om det skulle ske online. Jag kom därför fram till att intervjuer var den metod som var den mest lämpad utifrån förutsättningarna för denna uppsats för att inhämta empiri som kan svara mot syftet med studien.

4.3 Förförståelse

Jag har arbetat ett flertal år inom socialtjänstens barnavård som socialsekreterare. Det har gett mig en grundläggande kunskap såsom om villkoren för utsatta barn och unga, de utredningar som genomförs samt lagstiftningen på området. Jag har i rollen som socialsekreterare ansvarat

för uppföljning av familjehemsplacerade barn i viss utsträckning. Dock har jag inte arbetat specifikt inriktat mot målgruppen familjehemsplacerade barn och därmed har vissa av de särskilda förutsättningarna för detta arbete varit nya för mig. Själva frågan om vårdnadsöverflyttningar har jag stött på i mitt tidigare yrkesliv men ytterst begränsat och den bilden jag fick var att det, i den kommun jag arbetade då, var ett tämligen oklart område på så vis att ingen verkade fullt klar över hur denna process går till. På ett vis kan jag säga att denna oklarhet gjorde mig motiverad att nu flera år senare sätta mig in i frågan och skriva en uppsats om ämnet. Särskilt då jag insåg att det idag är en aktuell fråga där det fortsatt verkar finnas frågetecken. Mina förväntningar var att detta område är komplext, en bild som bekräftats när jag läst in mig på kunskapsläget.

Jag har troligen haft vissa mer eller mindre omedvetna tankar om vad resultatet skulle kunna bli samtidigt som jag varit mån om att ha ett öppet förhållningssätt under intervjuprocessen. Jag har blivit förvånad många gånger och fått ta del av olika infallsvinklar på frågan om vårdnadsöverflyttningar som varit nya för mig och som jag tror att bara väl insatta personer, såsom mina intervjupersoner som dagligen arbetar med målgruppen, har möjlighet att identifiera på en sådan detaljnivå.

Jag upplever att mina respondenter märkt att jag har erfarenhet av arbete inom socialtjänsten samt att jag har läst in mig på kunskapsläget, vissa har även uttryckt det direkt, och jag tror att det har varit en fördel i vissa avseenden. Det har underlättat för mig att snabbare kunna sätta mig in i intervjuens kärnfrågor, att inte lika mycket tid har behövt läggas på att jag ska förstå hur socialtjänsten arbetar på en mer generell nivå vilket inte direkt har med forskningsfrågan att göra men ändå får del i helhetsbilden. Jag har dock varit noga med att ställa följdfrågor på svar som respondenter har gett för att minska risken att mina förutfattade kunskaper ska göra att jag tolkar svaren utifrån mina tidigare erfarenheter. I vilken utsträckning jag lyckats med det är svårt att fullt ut avgöra vilket jag tänker har att göra med att intervjun som metod innebär att empirin formas av mig som intervjuare (jfr Kvale och Brinkmann, 2014).

4.4 Urval och tillvägagångsätt

Utifrån studiens syfte föll det sig naturligt att i urvalet av respondenter vända sig till socialsekreterare som arbetar inom den kommunala socialtjänsten med familjehemsplacerade barn. Det var inte möjligt att i förväg ta reda på vilka kommuner som har familjehemsplacerade barn som har varit placerade i minst tre år i samma familjehem och som därmed har övervägt vårdnadsöverflyttning. Jag valde dock att utgå ifrån att de flesta

kommuner har familjehemsplacerade barn och troligen har kommit i kontakt med frågan om vårdnadsöverflyttningar i någon utsträckning. För att undersöka hur socialsekreterare resonerar kring vårdnadsöverflyttningar och bedömningar i denna fråga skrevs i informationsbrevet att det är en fördel om respondenten har erfarenhet av överväganden om vårdnadsöverflyttningar (se Bilaga 1). Vidare kontaktades ett flertal olika kommuner när respondenter söktes. I Socialstyrelsens (2006) uppföljning framkom att bland de tre kommuner som ingick skiljde det sig en del åt i arbetssätt gällande vårdnadsöverflyttningar samt hur vanligt förekommande vårdnadsöverflyttningar var. Studien har inte haft för avsikt att göra jämförelser kommuner emellan, däremot ansågs det kunna öka chansen att hitta respondenter samt få en mer variationsrik empiri. Det kan ses som en form av målstyrt urval då det fanns en särskild strategi och vissa kriterier som utgicks ifrån när respondenterna söktes (Bryman 2018).

Jag valde först att ta kontakt med kommuner som jag kände till sedan innan utifrån en förhoppning om att öka chanserna att snabbt hitta respondenter. I detta avseende kan urvalsprocessen mer liknas vid ett slags bekvämlighetsurval då jag använt mig av mitt kontaktnät för att underlätta urvalet (Bryman 2018). I vissa av de kommuner som kontaktades har jag själv arbetat eller känner någon som arbetar men jag var strikt med att jag inte skulle intervjua respondenter som jag har arbetat med eller känner sedan tidigare. Denna gräns drogs utifrån en tanke om att det skulle kunna påverka innehållet i intervjuerna.

Då jag med ovan strategi inte lyckades hitta tillräckligt många respondenter valde jag relativt tidigt i processen att även kontakta andra kommuner och ombe ansvariga chefer att sprida mitt informationsbrev till socialsekreterare som arbetar med familjehemsplacerade barn. Urvalet i detta steg skedde utifrån vilka kommuner som enkelt kunde hittas kontaktuppgifter till ansvarig chef för familjehemsvården vid sökning på internet, detta för att påskynda processen, vilket också kan ses som ett slags bekvämlighetsurval (jfr Bryman 2018).

Vad gäller antalet respondenter menar Kvale och Brinkmann (2014) att det beror på studiens syfte, där det är viktigt att ta hänsyn till att för få antal intervjuer riskerar att göra det svårt att generalisera medan det med ett alltför stort antal intervjuer blir svårt att göra fördjupade tolkningar. Då syfte varit att undersöka hur socialsekreterare resonerar kring vårdnadsöverflyttningar har målet varit att göra intervjuer som går på djupet i det specifika ämne vilket kräver sin tid. Därför har ett färre antal längre intervjuer prioriterats framför flera korta intervjuer. Samtidigt har ett brett underlag eftersträvat för att möjliggöra en kvalitativ analys. Kvale och Brinkmann (ibid.) konstaterar att tid och resurser också är aspekter som

påverkar antalet intervjuer. Mot bakgrund av omfattningen av uppsatsen har det inneburit att jag kunde genomföra nio intervjuer.

Inför genomförandet av intervjuerna utarbetades en intervjuguide (se Bilaga 2). Avsikten var att utgå ifrån en semistrukturerad intervju med ett tydligt syfte men som inte alltför snävt avgränsar innehållet i intervjun, för att behålla en öppenhet inför vad respondenten hade för egna erfarenheter (jfr Kvale och Brinkmann, 2014). I en sådan intervju menar Kvale och Brinkmann (ibid.) att de frågor som förbereds kan ses som förslag utifrån de övergripande teman som studien innefattar. Intervjuguiden utgår ifrån en grundläggande struktur där ett flertal möjliga frågor skrevs ned utan avsikten att alla dessa frågor skulle ställas. Jag var även öppen för att göra ändringar i intervjuguiden efterhand men jag upplevde inte att det behövdes då de förberedda frågorna kunde anpassas på ett naturligt sätt under intervjuernas gång.

Utifrån de rådande omständigheterna i samhället till följd av Covid-19 var det av rent smittskyddsäkra skäl inte möjligt att genomföra intervjuerna öga mot öga varvid det blev bestämt att de skulle ske via internet. Jag valde att i informationsbrevet vara öppen inför andra lösningar än videosamtal, såsom telefonintervju, för att inte respondenter som kunde känna sig obekväma med videosamtal skulle avböja att delta. Det visade sig att det i de flesta kommuner fanns viss eller stor vana vid att använda programmet Teams för videosamtal i det dagliga arbetet numera varvid det föll sig naturligt att också använda detta vid intervjuerna. Det var en av intervjuerna som på grund av tekniska bekymmer med Teams istället genomfördes med Skype vilket kan ses som ett likvärdigt alternativ då det liksom Teams är ett samtal online med ljud och bild. Jag valde att enbart spela in ljud och fick ett muntligt samtycke till inspelningen från respondenterna i samband med intervjuerna. Jag använde inspelningsfunktionen på en Iphone för att spela in ljudet.

Intervjuerna skrevs ut löpande efter hand och de transkriberades i sin helhet då det fanns utrymme för det och jag inte ville begränsa mig i att redan i detta inledningsskede välja ut vilka delar som skulle analyseras i nästa steg. Vid den första transkriberingen skrevs det som sades ut det ordagrant utan korrigeringar medan när citat skulle användas för att redovisa resultatet gjordes en viss skriftspråksanpassning. Denna redigering har gjorts varsamt, inga ändringar har skett som skulle kunna riskera att ändra innehållet i det som sades, utan enbart för att underlätta för läsaren att förstå vad som står i texten. När det i resultatanalysen citeras vad intervjupersonerna har sagt används (...) för att visa att en del av citatet som inte bedömts vara relevant för analysen i denna del har tagits bort (jfr Bryman 2018).

4.5 Presentation av intervjupersoner

Jag har genomfört intervjuer i fyra olika kommuner med totalt nio personer i åldrarna 30 - 60 år. De har alla socionomexamen och deras yrkeserfarenhet spänner sig från 5 till över 20 år inom det sociala arbetet. De arbetar i respektive kommun i den sociala barnvården inom det område som kallas familjehemsvården även om det skiljer sig åt exakt vilken roll de har.

Vissa personer arbetar enbart som familjehemssekreterare, vissa som barnsekreterare och vissa har en delad roll som familjehems- och barnsekreterare. Deras erfarenhet inom denna mer specifika roll skiljer sig åt från några år upp till 15 år.

Vid en familjehemsplacering samarbetar vanligen en familjehemssekreterare och barnsekreterare kring helhetsansvaret för det enskilda barnet även om deras inbördes roller skiljer sig åt. Rollen som familjehemssekreterare kan i korthet beskrivas som den som utreder och handleder familjehem. Rollen som barnsekreterare, eller barnuppföljare som det också kan kallas, innebär att följa upp vården kring det familjehemsplacerade barnet. Alla respondenter hade erfarenhet av att genomföra vårdnadsöverflyttningar men det skilde det sig åt vad gäller antalet vårdnadsöverflyttningar som de hade handlagt.

4.6 Forskningsetiska överväganden

Inför genomförandet av intervjustudien har jag utgått ifrån de fyra forskningsetiska principerna om krav på information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (Vetenskapsrådet 2002). Jag har i mitt informationsbrev samt vid intervjutillfället informerat respondenterna om syftet med studien. Jag har bett om muntligt samtycke innan intervjun påbörjats men också tydliggjort att medverkan är frivillig och kan dras tillbaka även efter intervjun. Då respondenterna inte är minderåriga eller befinner sig i en utsatt position har inte särskilda hänsyn behövts ta i dessa avseenden. Vad gäller den insamlade empirin har respondenterna informerats om att de inspelningar som görs av intervjun och eventuella utskrifter kommer att hanteras på ett sätt så att utomstående inte kan ta del av dem eller att de ska kunna identifieras personligen.

En annan aspekt som jag ställts inför rör den information som framkommit vid intervjuerna om enskilda ärenden. Intervjupersonerna har blivit ombudda att beskriva arbetet med vårdnadsöverflyttningar varvid det fallit sig naturligt att de tagit exempel från sitt arbete med olika ärenden. Vissa beskrivningar har varit mer generella och andra mer detaljrika beroende på ärendets karaktär. Dessa beskrivningar har varit en viktig del i min förståelse för hur

intervjupersonerna resonerar i enskilda ärenden vilket är centralt för studien. Samtidigt ingår det inte i studien att beskriva ärenden i detalj varvid jag har behövt göra avvägningar i min presentation av insamlat material. För att levandegöra materialet har jag velat ge exempel på hur intervjupersonerna beskriver att de gör bedömningar samtidigt jag har velat vara helt säker på att inga detaljer utelämnas som kan härledas till specifika ärenden. Utifrån kraven på anonymitet och konfidentialitet presenteras inte heller vilka kommuner som ingår i studien eller andra omständigheter som skulle kunna identifiera intervju personer eller de ärenden som de beskriver (jfr Kvale och Brinkman 2014). I analysen har intervjupersonerna, även kallade respondenter, fått olika avidentifierade nummer för att kunna särskiljas.

4.7 Analysarbetet

Rennstam och Wästerfors (2015) lyfter fram tre aktiviteter som kan genomsyra analysarbetet av ett insamlat material: sortera, reducera och argumentera. Dessa steg valde jag att utgå ifrån för att ha en strategi att ta mig an det omfattande material som intervjuerna gav. Vid sortering är målet att lära känna sitt material och testa olika sätt att sortera det. Innehåll som återkommer kan bli utgångspunkten för att skapa teman. Intervjuerna lästes igenom flera gånger och intressanta avsnitt i dessa markerades. Det gav mig en bra överblick av materialet och jag kunde på så vis komma ihåg detaljer från intervjuerna som jag sedan kunde gå tillbaka till i nästa steg.

Vid reducering (ibid.) skalas materialet av och vissa delar väljs ut och analyseras vidare. Trots att vissa delar valts ut menar Rennstam och Wästerfors (ibid.) att det är av vikt att inte glömma att det kan finnas skäl att återgå till materialet och titta på helheten, kanske för att plocka in ytterligare material som behövs i den slutliga analysen, vilket jag också valt att göra återkommande under analysprocessen. Först gjordes en sammanställning av materialet där intressanta citat valdes ut som kunde sägas representera olika teman som kunde vara lämpliga att analysera. Jag drabbades här av det som Rennstam och Wästerfors (ibid.) kallar ”representationsproblemet” (s.12) som innebär att det inte är möjligt att återge allt material varvid en stor del behöver sättas inom parentes. Reduceringen tog tid och jag arbetade parallellt med den samtidigt som jag försökte komma fram till hur den teoretiska analysramen skulle utformas.

Vid argumentering (ibid.) ska materialet framhävas genom att använda teori och tidigare forskning och det är slutet på en slags teoretiseringsprocess som påbörjas redan vid sorteringen och reduceringen. Det har varit centralt för mig att utgå ifrån det som

respondenterna uttryckt och sätta det i sammanhang med tidigare forskning och utifrån de teoretiska begreppen på ett rättvisande sätt. Jag har valt att använda flera citat för att tydliggöra min empiri vilket enligt Rennstam och Wästerfors (ibid.) kan kallas för ”illustrativ reducering” (s.112). Genom denna teknik har jag eftersträvat att hitta exempel i intervjuerna som kan illustrera de teman som analysen utgår ifrån.

4.8 Forskningsintervjuns kvalitet - en fråga om tillförlitlighet och trovärdighet

Kvale och Brinkman (2014) har valt att omtolka begreppen reliabilitet och validitet för att anpassa dem till en förståelse av den kunskap som produceras vid forskningsintervjuer vilket jag kommer att utgå ifrån nedan. Reliabilitet handlar i detta fall om tillförlitlighet såsom om en intervjuperson skulle ge samma svar till en annan intervjuare än mig. Andra aspekter att ta hänsyn till är om ledande frågor har använts och vilken tolkning jag kan ha gjort redan vid transkriberingen av intervjuerna. Jag har varit mån om att ha ett öppet samtalsklimat i intervjuerna och att förmedla att det inte finns några svar som är rätt eller fel. Jag har vidare varit noggrann med att ställa följdfrågor vilket gett intervjupersonerna möjlighet att utveckla sina svar. I flera fall har jag reflekterat öppet om det som intervjupersonen sagt, jag har därmed satt andra ord på det som sagts vilket fungerat som en slags tolkning. Det kan å ena sidan innebära en risk att jag ”lägger orden i mun” på intervjupersonen, å andra sidan är det en möjlighet för intervjupersonen att förtydliga sitt svar eller att det leder in till en fördjupning av sakfrågan. Vid några tillfällen har jag upplevt att intervjupersonen tagit fasta på något jag sagt vid min tolkning och sedan använt samma begrepp när de resonerat vidare. Jag har då valt att fortfarande använda materialet i min analys då den centrala andemeningen varit tydlig men jag har valt att inte ta med dessa avsnitt som citat vid min återgivning av materialet. Detta då jag inte kunnat vara helt säker på hur mycket intervjupersonen påverkats i sina ordval av det som jag som intervjuare har sagt.

Validitet, eller giltighet som det också kan benämnas som, kan enligt Kvale och Brinkmann (ibid.) i en kvalitativ studie med intervjuer tillämpas med fokus på den trovärdighet och skicklighet forskaren har i intervjumetoden vilket är relevant under hela forskningsprocessen. Det är centralt att ha en kritisk blick på det egna arbetet och vara tydlig och transparent med hur hela forskningsprocessen gått till vilket jag tagit fasta på och reflekterat kring. En annan aspekt att ta ställning till är en intervjupersons redogörelse kan vara osann vilket enligt Kvale och Brinkmann (ibid.) lyfts fram som kritik mot forskningsintervjuer som metod. I denna

studie har avsikten varit att studera hur socialsekreterare resonerar kring vårdnadsöverflyttningar. Jag strävar alltså inte efter att uttala mig om det som respondenterna beskriver i intervjuerna är exakt det som det faktiskt utfört i sitt praktiska arbete. Jag har inga skäl att tro att respondenterna skulle tjäna på att försköna eller hitta på men det är inte heller något som helt kan uteslutas. Det är dock inte det som varit avgörande då syftet varit att studera den bild som respondenterna själva har och hur denna bild kan förklaras och förstås i ett större perspektiv i förhållande till de teoretiska utgångspunkterna och den tidigare forskningen på området.

Kvale och Brinkmann (2014) tar upp generalisering av resultatet av en intervjustudie, alltså om det som framkommit kan överföras till andra sammanhang, enligt en slags vetenskaplig målsättning med forskning. Kvale och Brinkmann (ibid.) frågar sig om det är relevant att sträva mot en sådan generalisering vid kvalitativa intervjuer och jag tror liksom dem att om man utgår från att kunskap konstrueras vid en intervju är den beroende av kontexten varvid det blir svårt att påstå att den skulle vara giltig i alla sammanhang oavsett tid och rum.

4.9 Metoddiskussion

Utifrån syftet med uppsatsen anser jag att intervjuer som metod har varit ett adekvat val då jag genom intervjuerna fått ta del av hur socialsekreterare resonerar kring vårdnadsöverflyttningar och de bedömningar som görs avseende barnets bästa. Såsom lyfts ovan hade andra metoder såsom aktgranskning och fokusgrupper kunnat komplettera intervjuer som metod. Samtidigt hade det då blivit en annan uppsats som troligen fått en annan inriktning och jag kan inte se att jag utan personliga intervjuer kunnat få inblick i samma detaljerade resonemang med enbart fokusgrupper.

Jag lyckades genom mitt urval hitta intervjupersoner som motsvarade de kriterier som sattes upp. För att kunna ha ett fördjupat resonemang om uppsatsens frågeställningar krävs troligen en viss erfarenhet av vårdnadsöverflyttning krävs samtidigt som inte kan bortse ifrån att intervjupersoner utan samma erfarenhet kunnat bidra till studien och även kunnat påverka resultatet. Jag kan i denna uppsats enbart lyfta fram hur de personer som intervjuats har resonerat och jag kan därmed inte uttala mig om hur andra personer i dessa kommuner eller andra kommuner hade resonerat om de intervjuats. Dock har jag i analysen kunnat sätta det som framkommit i intervjuerna i ett större sammanhang vilket kan skapa möjlighet till en större förståelse för materialet (jfr Kvale och Brinkmann, 2014).

Det har varit en begränsning att det inte finns så mycket tidigare forskning gällande vårdnadsöverflyttningar varvid jag har behövt förhålla mig till material som trots att det är inhämtat av statliga myndigheter inte kan ses som vetenskaplig kunskap i den meningen. Jag upplever att jag därigenom blivit utmanad i att se frågan om vårdnadsöverflyttningar i ett större perspektiv och sätta det i samband med annan forskning som kan ha relevans för studiens frågeställningar vilket gett nya infallsvinklar på ämnet.

Inför intervjuerna reflekterade jag mycket kring hur det skulle bli att dessa hölls online och hur det skulle kunna påverka uppsatsen. Det fanns en viss oro inför att tekniken skulle ställa till problem men det fungerade över förväntan vilket mycket berodde på att mina respondenter var så pass vana vid att använda videosamtal i sitt arbete redan. Jag upplever att det gick att skapa kontakt med personerna som intervjuades även via en datorskärm vilket jag tror är att stor vikt för att få ett samtalsklimat som möjliggör en mer djupgående intervju. Även om det inte går att bortse ifrån att intervjuer öga mot öga skulle kunna ge ett annat material anser jag i det stora hela att det tillvägagångsätt som använts har fungerat väl, särskilt med tanke på situationen med Covid-19 som alltjämt pågått under hela våren.

Det tog tid för mig att hitta en teoretisk analysram att utgå ifrån och som nämndes ovan har det arbetet skett parallellt med analysarbetet. Det kan se som en brist genom att jag inte tidigare i processen kunde välja riktning och det kan vara anledning till att jag fick ett så pass brett material som först kändes svårt att ta sig an. Samtidigt möjliggjorde det för mig att hålla mig öppen inför vad respondenterna fann viktigt att lyfta fram. Även om jag redan inledningsvis hade frågor om lagstiftning med i intervjuguiden var det först när intervjuerna påbörjats som jag blev uppmärksam på relevansen för denna studie. Det innebär rent praktiskt att jag under processens gång valde att lyfta in lagstiftning och domstolens prövning av vårdnadsöverflyttning mer tydligt i studien. Ifrån ett objektiva perspektiv kan det ses som svaghet i uppsatsen men inom ramen för en kvalitativ studie anser jag att det är försvarbart och något som kan ses som en del av den kvalitativa metodens styrkor. Det kan visa på att jag inte i förväg bestämt mig för vad resultatet skulle bli utan verkligen sett på intervjumaterialet utifrån olika perspektiv vilket är en central del av ett mer hermeneutiskt inriktat förhållningssätt som jag eftersträvat (jfr Kvale & Brinkmann 2014).

5. Teori

I detta avsnitt redogörs för vilka teoretiska begrepp som analysen av det insamlade material utgår ifrån. Avsnittet avslutas med en diskussion där jag reflekterar kring hur jag förstår, och avser att använda, begreppen i denna studie.

5.1 Två skilda logiker

Ponnert (2015) tar i artikeln ” Barnets bästa i teori och praktik. När olika logiker möts” upp en teoretisk modell för förståelse av de dilemman som kan uppstå i den sociala barnvården vid tolkningen av vad som är barnets bästa utifrån en rättslig logik och en omsorgslogik. Dessa tankegångar kan sägas ta sin inspiration från den nyinstitutionella teoretiska traditionen som lyft fram olika institutionella logiker som begrepp (jfr Dimaggio 1997, s.277; Scott 2008, s.231 ff). Även om Ponnert (2015) menar att dessa två logiker kan ses som ”idealtyper” (s. 47) anser hon att de går att använda i en förståelse av tolkningen av principen om barnets bästa.

Ponnert (2015) utgår ifrån det sociala arbetet när hon beskriver att det finns olika aspekter som socionomer har att förhålla sig till när ska bedöma barnets bästa i enskilda ärenden vilka kan hänföras till antingen en rättslig logik eller en omsorgslogik. Medan den rättsliga logiken bygger på antaganden om vad barn generellt behöver utifrån de rättigheter som barn har bygger omsorgslogiken i sin tur på att en helhetsbedömning görs avseende de specifika behov som det enskilda barnet har. Ponnert (ibid.) lyfter även fram att en subjektsyn, med barnets eget perspektiv, och en objektsyn, med vuxnas perspektiv på barnets behov, aktualiseras vid tolkningen av barnets bästa utifrån de olika logikerna. Enligt Ponnert (ibid.) förknippas främst den rättsliga logiken med en subjektsyn på barn utifrån barnets röst i nuvarande situation medan omsorgslogiken förknippas med en objektsyn där de professionella även ska bedöma vad som är barnets bästa i ett prognostiskt perspektiv. Att göra bedömningar präglade av en omsorgslogik är enligt Ponnert (ibid.) komplext där socionomer behöver ta hänsyn till vad blir bäst för barnet i framtiden utan att bortse ifrån barnets egen åsikt och vilja här och nu. Fokus på barnets rättigheter bör dock inte utifrån en rättslig logik användas för att fatta beslut som går emot barns skyddsbehov då risken är att helhetssynen på barnets behov, som inkluderas i omsorgslogiken, uteblir. Ponnert (ibid.) menar att professionella i praktiken kombinerar delar från både omsorgslogiken och den rättsliga logiken när beslut om barnets bästa ska motiveras. Det handlar då om att det sker en slags översättning när de båda

logikerna möts som kan kompliceras av att principen om barnets bästa innefattar ett utrymme för tolkning.

Ponnert (2007) lyfter i sin avhandling begreppet ”juridifiering” (s. 202) vilket är hämtat från King och Trowell (1992). King och Trowell (ibid.) utgick ifrån förhållanden inom barnvården i England när de beskrev att det skett en utveckling där ”the law’s attempt to turn itself into an institution for determining child welfare issues result in child welfare issues being transformed into law-like issues” (s. 7). De menade att det skett en ”juridifaction” (s. 129) av det sociala arbetets fält vilket riskerar att resultera i att socialarbetarna blir mer måna om att lära sig rättsväsendet system och anpassar sig efter det istället för att fokusera på andra relevanta faktorer såsom barns behov. King och Trowell (1992) lyfte fram att det är svårt för olika professioner att relatera till varandras syn på vad som är barns välfärd och att de kommunikationsproblem som kan uppstå när dessa möts är ett symptom på de betydande olikheter som finns dem emellan. Ponnert (2007) tar upp att även om svenska förhållanden skiljer från engelska förhållanden kunde hon i sin studie av socialsekreterarnas syn på LVU-vården se tendenser till att socialsekreterarnas anpassade sina bedömningar utifrån tankar om rättsväsendet krav vilket enligt henne kan liknas vid en slags juridifiering.

5.2 Praktiska resonemang- en skönsmässig bedömning

Molander (2011) beskriver i artikeln ”Efter eget skön: om beslutsfattande i professionellt arbete” sina teoretiska utgångspunkter i form av praktiska resonemang som en del av en skönsmässig bedömning. Molander kan sägas bidra till professionsforskningen (jfr Svensson 2011 s. 301 ff) med utgångspunkt i analytisk filosofi då han formulerar ett begreppsligt ramverk för att förstå skön. Molanders (2011) resonemang om skön har använts av Molander och Grim (2010) såväl som Molander och Wallander (2014; 2016), de senare utifrån det sociala arbetets kontext.

Skön, som i engelska termer vanligen benämns discretion, kan enligt Molander (2011) skiljas åt i strukturell och i epistemisk mening. Det första åsyftar ett område där det lämnas utrymme för en professionell bedömning utifrån vissa omständigheter som sätter ramarna, medan det senare handlar om ”ett sätt att resonera om enskilda fall under betingelser av obestämdhet” (s. 322). Molander och Wallander (2014) menar att ett strukturellt perspektiv som fokuserar på utrymmet och förutsättningarna att göra bedömningar i sig inte säger något om vad det innebär i praktiken att göra dessa bedömningar. Det är den aktivitet som sker när

den professionella yrkesutövaren gör en bedömning som leder fram till ett beslut som är att ses som en form av praktiskt resonerande vilket ingår i skön i epistemisk mening.

Molander (2011) tar upp att det finns olika normativa förväntningar som utgör en slags kontext för det praktiska resonerande. Den första kontexten kan enligt Molander (ibid.) jämföras med juridiska resonemang utifrån ett krav på likabehandling, den andra kontexten har krav på sig om reproducerbarhet vilket kan vara olika former av kliniska bedömningar medan den tredje rör kontexter som har krav på sig att vara individualiserade vilket kan inbegripa olika former av omsorg. Som exempel på den tredje kontexten tar Molander (ibid.) upp att när sjuksköterskor överväger hur de ska ta hand om patienter eller när lärare ska lägga upp sin pedagogiska undervisning så den passar elevernas förutsättningar behöver de avgöra vad som är bäst i dessa avseenden. De resonerar då inom en normativ kontext med krav på att de tar hänsyn till patienternas eller eleverna som individer och deras specifika behov. Dessa förutsättningar menar Molander även gäller för socialarbetare.

De praktiska resonemang som sker inom respektive kontext styrs enligt Molander (2011) av olika handlingsnormer, kallade garantier, som visar på vad som bör göras i en viss situation. Dessa garantier kan vara mer eller mindre starka. Medan en stark garanti påvisar ett tydligt samband som beslutsfattaren kan lita sig mot är en svag garanti enbart något som beslutsfattaren bör ta hänsyn till. Molander ger exempel på att en rättslig regel såsom en lag inom juridiken ofta är att ses som en stark garanti. Enligt Molander (ibid.) är det som är utmärkande för den skönmässiga bedömningen att det rör sig om praktiska resonemang med svaga garantier. Molander (ibid.) tydliggör att även om en skönmässig bedömning utgår ifrån svaga garantier skiljer sig denna form av resonerande ifrån en godtycklig bedömning på så vis att det finns omständigheter, om än ofta oklara sådana, som behöver tas hänsyn till och resonandet blir därmed i viss mån bundet.

Ett praktiskt resonemang med svaga garantier kan leda till variation inom ramen för en skönmässig bedömning även i ärenden med liknande omständigheter (Molander 2011; Molander och Grimen 2010). Detta kan enligt Molander (2011) förklaras av ”skönmässighetens bördor” (s. 330) vilket han har hämtat och omarbetat från Rawls (1993, s. 54 ff.). Dessa bördor innebär att det finns olika villkor som kan påverka de skönmässiga bedömningarna såsom att omständigheterna i ett ärende kan vara komplexa, motsägelsefulla och svåra att värdera. Även om omständigheterna i ett ärende blir tydliggjorda kan de professionella lägga olika mycket vikt vid vilka av dessa som är mest relevanta, varvid de kan komma fram till olika beslut. Vidare kan de professionellas egna erfarenheter påverka vilka omständigheter de väljer att lyfta fram och hur dessa värderas. Till det kommer att det inte går

att tillgodose allas behov samtidigt varvid en viss rangordning kan behöva ske, en rangordning som det oftast saknas tydliggjorda kriterier för.

5.3 De teoretiska begreppen i förhållande till denna studie

Jag valt att utgå ifrån Molanders (2011) teoretiska tankar gällande praktiska resonemang som en del av en skönmässig bedömning för en analys av hur de socialsekreterare som intervjuats resonerar kring vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn. Detta för att försöka skapa en förståelse för hur de själva beskriver sitt arbete med denna fråga och vad barnets bästa kan sägas innebära för dessa barn och de bedömningar som görs. I analysen av resultatet från intervjuerna är det även av intresse att se i vilken utsträckning skönmässighetens bördor, som kan förstås som olika villkor som kan påverka de skönmässiga bedömningarna, aktualiseras i socialsekreterarnas resonemang avseende vårdnadsöverflyttningar för de familjehemsplacerade barnen.

En utmärkande del av det praktiska resonemanget är enligt Molander (2011) och Molander och Grimen (2010) den kontext som resonemanget förs under och att det kan uppstå en sammankoppling eller konflikt mellan olika normativa kontexter inom ramen för den skönmässiga bedömningen. Ett sådant exempel kan vara kontexter med krav på likabehandling såsom ett juridiskt perspektiv som ställs mot kontexter med krav på individualisering såsom socialtjänstens perspektiv kan sägas innebära. Principen att följa vad som är bäst för en enskild individ gäller oavsett vad som är bäst för andra vilket kan komma i konflikt med principerna för en mer formell rättvisa. Detta kan liknas vid Ponnerts (2015) resonemang om en rättslig logik och en omsorgslogik som det kan uppstå en konflikt emellan. Då Ponnert (2015) mer tydligt lyfter fram dessa logiker i förhållande till det sociala arbetets område vilket vårdnadsöverflyttningar faller inom kommer det att användas i analysen. Även begreppet juridifiering (jfr King & Trowell 1992; Ponnert 2015) kommer att ingå som en del av den teoretiska analysramen för att se vad det kan tillföra.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer redogörs för resultatet av intervjustudien och innehållet analyseras i förhållande till tidigare forskning och de teoretiska utgångspunkterna. Analysen är uppdelad i tre delar där den första delen berör hur socialsekreterarna beskriver förutsättningar för arbetet med de familjehemsplacerade barnen och vårdnadsöverflyttningar. Den andra delen tar upp olika omständigheter som socialsekreterarna resonerar utifrån i sina bedömningar av vad som är barnets bästa. Den tredje delen rör socialsekreterarnas resonemang kring betydelsen av lagstiftningens och domstolens prövning för arbetet med vårdnadsöverflyttningar och bedömningar av barnets bästa.

6.1 Del I- Socialsekreterarnas arbete med vårdnadsöverflyttningar

6.1.1 Särskilda förutsättningar för arbetet med de placerade barnen

I intervjuerna framkommer en bild av att de barn som är placerade i familjehem ofta kommer från utsatta hemförhållanden och inte sällan är placerade under många år. Respondenterna beskriver att arbetet med de familjehemsplacerade barnen bygger på långa kontakter med barnen, de biologiska föräldrarna och familjehemmen där de följer barnens utveckling över tid vilket ger en slags helhetsbild. En intervjuperson som har rollen som barnsekreterare beskriver:

Och i det arbetet ingår det ju att följa upp familjehemsplacering, följa upp hur barnet mår, har det, hur eventuella insatser fungerar, om barnet får sina behov tillgodosedda i skolans värld eller i andra sammanhang, om de behöver utredas i någon instans, om de har det bra i sitt familjehem, vid behov då göra vårdnadsöverflyttningar, utreda om det tillkommer behov, om föräldrar begär hem sina barn så gör jag de utredningarna. Jag ansvarar ju för att det se till att det finns ett umgänge, antingen ett fysiskt eller någon form av kontakt, är ibland med vid umgänge om det behövs. Vad gör vi mer, vi finns där för barnen om de behöver tryggas, om de inte mår väl, inte känner att de kan prata med sitt familjehem. Vi lägger mycket tid på i vissa fall på att stötta föräldrar i deras ångest och kring frågor som de har. (IP-4)

Utifrån citat ovan och det som framkommit i intervjuerna kan det förstås som att de socialsekreterare jag har intervjuat arbetar utifrån en slags omsorgslogik då de har ansvar att

se till de familjehemsplacerade barnens behov och hela livssituation (jfr Ponnert 2015). Vissa intervjupersoner reflekterar kring att långsiktigheten är något som utmärker arbetet med de familjehemsplacerade barnen. En intervjuperson beskriver:

[...] det är ju ett arbete som i de allra flesta fall bygger på väldigt långa relationer, långa kontakter med både barn, biologförälder och familjehemmen [...] Och i det så är det, det är alltid viktigt med tillit, trygghet och kontaktskapande men jag tänker att det är än viktigare när man har långa relationer, det tänker jag är en stor del av familjehemsarbetet. (IP-5)

I ovan citat framkommer att det verkar finnas vissa förutsättningar för arbetet med de familjehemsplacerade barnen som tycks vara specifika på så vis att de kräver en viss relation över tid med barnet såväl som det övriga nätverket kring barnet. Tiden som en viktig aspekt lyfts även i förhållande till vårdnadsöverflyttningar. En intervjuperson beskriver följande utifrån ett resonemang om att arbetet med vårdnadsöverflyttningar är komplext och görs över tid:

[...] det är en lång process som behöver ta sin tid både för barn, familjehem och föräldrar. Sen får man inte glömma att det också krävs att jag har varit socialsekreterare för det här barnet över tid [...] det är något man får känna över tid och se, lära känna, det är inget man gör bara enligt journalföring och tittar på utan det är mycket med relationen och kontakten, det har också gjort i mina ärenden att de jag har vårdnadsöverflyttat har jag känt över tid. (IP-6)

Som en del av arbetet med de familjehemsplacerade barnen urskiljs i citat ovan att även överväganden avseende vårdnadsöverflyttningar är en arbetsuppgift där långsiktigheten och relationen får betydelse vilket kan ses som en del av omsorgslogiken (jfr Ponnert 2015).

Ytterligare något som framkommer i intervjuerna rör respondenternas bild av målsättningen med vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn. Att barnen därigenom slipper den uppföljande kontakten med socialtjänsten som kan skapa oro för om de få ska bo kvar i familjehemmet eller få barnen att känna sig annorlunda än sina jämnåriga, lyfts fram av respondenter som något som kan bli en positiv följd av en vårdnadsöverflyttning. En intervjuperson beskriver:

[...] det blir att nu ska du bor här och du tillhör den här familjen och det är här du ska va, sen har du din mamma och din pappa med för den delen då och ha kontakt med, men det blir mer lugnt och ännu mer normalt i deras liv tänker jag är viktigt. (IP-1)

Det som framkommer ovan kan förstås utifrån omsorgslogiken (jfr Ponnert 2015) då det handlar om att trygga och normalisera för barnet. Sammantaget kan det som lyfts fram i detta avsnitt sägas ge en bild av de förutsättningar som arbetet med de familjehemsplacerade barnen och vårdnadsöverflyttningar innebär vilket ger en möjlig förståelseram inför den fortsatta analysen.

6.1.2 Barnets bästa som en del av omsorgslogiken

En grundläggande del i bedömningen om vårdnadsöverflyttningar för det placerade barnet rör att avgöra vad som är barnets bästa och i intervjuerna lyfter respondenterna fram olika aspekter av vad denna princip kan sägas innebära. Det rör dels sådant som skulle kunna hänföras till en generell kunskap gällande vad barn behöver såsom trygghet och stabilitet, dels sådant som handlar om det enskilda barnets situation nu såväl som i ett framtidsperspektiv. En respondent beskriver:

Å ena sidan är det såklart olika för varje barn, vad som är bäst för det specifika barnet tänker jag. Men jag tänker ändå generellt så är det ju viktigt med trygghet, stabilitet, kontinuitet, det är ju fina ord men ändå att veta att det här jag ska bo, de är de här två vuxna människorna som ska ta hand om mig och kommer göra det och jag ska bo här till den dagen jag flyttar ut till en egen lägenhet, det är så det ska vara för mig, jag tänker att det är en så stor del utav barnets bästa utifrån det här området på något vis, att känna trygghet och veta vad som gäller. (IP-5)

I ovan exempel framstår principen om barnets bästa som allmänt hållen där det inte finns ett enda möjligt sätt att definiera vad den innebär vilket ligger i linje med vad som framkommit i tidigare forskning (Mattsson 2010; Rejmer 2003; Schiratzki 2005; Singer 2000). I intervjuerna framkommer även exempel på att respondenter försöker konkretisera vad en bedömning om barnets bästa kan sägas innebära i praktiken. En respondent beskriver:

Barnets bästa har ju varit ett ord som vi har använt lite frekvent men jag märker att det blir så luddigt när man pratar om det med föräldrar och familjehem, familjehem har ju

en tanke om vad barnets bästa är och föräldrarna har en tanke vad barnets bästa är och jag har en tanke om vad som är barnets bästa---behovet tycker jag blir tydligare, vad behöver faktiskt barnet hälsomässigt, utbildningsmässigt, känsl- och beteendemässigt, inlärningsmässigt, alltså hela bilden [...] så jag tycker det är bättre att prata barnets behov. (IP-6)

Att utifrån helhetsbilden se till barns behov inom olika livsområden framstår utifrån ovan citat som ett sätt att försöka tydliggöra vad barnets bästa kan innebära i de specifika ärendena. Det skulle utifrån Schiratzkis (2005) resonemang kunna förstås som att det är barnets bästa i ”utvidgad bemärkelse” (s.59) som socialsekreterarna eftersträvar vilket då syftar till att tillgodose barnens alla behov och inte enbart den miniminivå som barnets bästa i inskränkt bemärkelse åsyftar. Det här skulle i sin tur även kunna ses som en del av omsorgslogiken (jfr Ponnert 2015) som skiljer sig åt från en mer begränsad syn på barnets bästa som en mer rättslig logik kan sägas representera.

6.1.3 Vissa ärenden kräver en skönsmässig bedömning

När intervjupersonerna beskriver de bedömningar som görs avseende vårdnadsöverflyttningar framträder en åtskillnad mellan ärenden som upplevs vara mer självklara och ärenden som upplevs vara mer komplexa. Självklara ärenden tycks röra sig om barn som placerats som spädbarn, vissa redan från dagen de föddes eller när de bara är några månader gamla, där olika omständigheter talar för att det bästa för barnet är att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna. En intervjuperson beskriver:

[...] de barn som bor längst är väl oftast de barn som placeras när de är ganska små och när det blir aktuellt för en vårdnadsflytt så är de oftast också ganska små när de placeras så att det verkligen blir deras uppväxtem, det finns liksom, det finns ingen annan lösning [...] Och jag tycker det att det blir en ganska självklar process, jag brukar tycka att det blir ganska självklart att man kommer till en punkt där man känner liksom att, nej nu är det här deras fasta punkt i livet nu är de här de har sin trygghet och sin anknytning så att nu måste se vi till att de får ha det här kvar i lugn och ro och inte behöva ha någon annan känsla kvar att det kanske ska förändras. (IP-2)

Andra omständigheter som ofta föreligger i de ”självklara” ärendena kan vara att det inte finns någon kontakt med de biologiska föräldrarna och att möjligheterna till hemflytt tycks uttömda. En intervjuperson beskriver:

[...] de ärende jag har gjort så är det där barn antingen inte har någon kontakt med sina biologiska föräldrar och man ser verkligen inte att det finns minsta lilla chans att de här barnen ska flytta hem. [...] Och det har inte varit något umgänge heller. (IP-7)

Till skillnad från ovan nämna ärenden ger flera respondenter exempel på ärenden som kräver lång utredning och som är så pass komplicerade att det blir svårare för socialtjänsten att avgöra hur det skulle bli för barnet om det skedde en vårdnadsöverflyttning. Det är flera delar som behöver tas hänsyn till och inkluderas i en bedömning, såsom följande respondent beskriver:

Man tittar på både på hur föräldern har utvecklats och vilken relation föräldern har med sitt barn [...] man tittar på biologföräldrarnas förmåga och på umgänge och samspel, man tittar på familjehemmets, alltså hur de jobbar med barnet, vilken plats barnet har i deras familj, man tittar på barnet, beroende på olika ålder barnet, har barnet själv har en åsikt, hur trivs du här och hur tänker du om framtiden [...] Men ja, det brukar bli många möten, det är inget enkelt, det är en stor utredning. (IP-2)

Såsom framkommer ovan tycks det i dessa ärenden röra sig om olika omständigheter som påverkar de överväganden som ska göras vilka kan ses som möjliga garantier i Molanders (2011) mening. Garantier som utifrån vad som framkommer i intervjuerna tycks variera mellan ärendena och inte ger en tydlig vägledning på ett generellt plan för socialsekreterarna i det praktiska arbetet med vårdnadsöverflyttningar vilka därmed kan betraktas som svaga. På så vis är det möjligt att se att de bedömningar som socialsekreterare i sitt arbete ska göra avseende vårdnadsöverflyttningar i de mer komplexa ärendena som en form av skönmässig bedömning som kräver ett slags praktiskt resonemang utifrån svaga garantier (Molander 2011).

6.1.4 Sammanfattande analys del I

I den första delen av resultatanalysen framkommer att respondenternas arbete med de familjehemsplacerade barnen och mer specifikt arbetet med vårdnadsöverflyttningar kan

förstås som en del av en omsorgslogik (jfr Ponnert 2015). Långsiktighet och en nära kontakt med såväl barn som familjehemmet och de biologiska föräldrarna tycks vara kännetecknande vilket även får betydelse för de bedömningar som ska göras avseende vårdnadsöverflyttningar inom ramen för omsorgslogiken.

Det framkommer att barnets bästa som princip ingår i de bedömningar om vårdnadsöverflyttning som respondenterna gör för de enskilda barnen där de tittar på barnets behov i ett helhetsperspektiv vilket kan sägas ingå i omsorgslogiken (jfr Ponnert 2015). Samtidigt framkommer i likhet med tidigare forskning och som även Ponnert (2015) lyfter fram att krävs en tolkning där det inte framstår som helt klart vad som ska vara avgörande i dessa bedömningar.

När frågan om vårdnadsöverflyttning övervägs framkommer i intervjuerna att vissa ärenden är mer självklara och andra mer komplexa, där de senare kan sägas kräva ett praktiskt resonemang utifrån svaga garantier som en del av skönsmässig bedömning (jfr Molander 2011). I nästa del kommer jag att ta upp möjliga garantier och analysera respondenternas resonemang utifrån dessa i sina bedömningar av barnets bästa.

6.2 Del II – Socialsekreterarnas bedömningar av barnets bästa

6.2.1 Det placerade barnets behov

I intervjuer framkommer att det enskilda barnets behov kan vara en garant (jfr Molander 2011) som vägs in i bedömningen då det får påverkan på vilket stöd som barnet såväl som familjehemmet och föräldrarna behöver för att placeringen ska fungera. En respondent resonerar:

Även om det är ett litet barn som har bott tre år i sitt familjehem och där man kanske ser att det inte finns möjlighet att flytta hem så är det inte så enkelt för det kan vara att barnet har, oftast har ju våra barn väldigt stora behov, diagnoser, funktionshinder eller så mycket trauma med sig så oftast ser vi ju vinning att vi är kvar i dessa ärenden, att vi som socialtjänst kan va stöd till familjehem, till barnet, också stöd i förhållande till föräldrarna. (IP-6)

Ovan citat kan tolkas som att även när de rättsliga kraven för en vårdnadsöverflyttning kan sägas vara uppfyllda kan behovet hos det specifika barnet göra att socialtjänsten känner sig tveksamma till en vårdnadsöverflyttning. Det tycks då handla om att socialsekreterarna behöver väga in barnets behov i den sammansatta bedömningen och i intervjuerna

framkommer exempel på ärenden där barnet har mycket stora behov men familjehemmet visat sig ha förmåga att tillgodose dessa och är beredda att ta ansvaret själva som särskilt förordnade vårdnadshavare. Det finns även exempel på ärenden där familjehemmet själva uttrycker att de vill ha kvar socialtjänsten utifrån barnets särskilda behov. En respondent resonerar:

Och jag har ju en annan flicka [...] hon har varit placerad sedan hon var 2 år i samma familjehem och hon är sexton nu men där har vi aldrig kunnat göra en vårdnadsöverflyttning för det är för stora behov hos henne och familjen vill inte bli lämnade själv med henne och hennes behov [...] Annars får de ett jättejobb att reda i allting själv och kräva hennes rättigheter. (IP-7)

Det framstår som att barnets enskilda behov som en garant (jfr Molander 2011) såsom i exemplet ovan får stor betydelse för om det går att genomföra en vårdnadsöverflyttning eller inte. I den aspekten kan garanten framstå som stark i det enskilda ärendet då det tydligt kan tala för eller emot en vårdnadsöverflyttning. Samtidigt framstår garanten som svag på ett mer generellt plan då det kan skilja sig åt från ärende till ärende varvid det inte behöver betyda att garanten alltid kan ge en tydlig vägledning till socialsekreterarna i deras bedömning av om en vårdnadsöverflyttning är möjlig. Det går också att förstå det som att barnets enskilda behov vägs emot familjehemmets förmåga men även familjehemsföräldrarnas inställning till att ta över vårdnaden.

6.2.2 Familjehemmets förmåga och inställning

Hur familjehemmet förmår ta hand om det placerade barnet och hur de ställer sig till att ta över ansvaret som vårdnadshavare är något som enligt intervjupersonerna ingår i den bedömning som görs och det kan ses som möjlig garant (jfr Molander 2011). Det framkommer exempel på de familjehemsföräldrar som redan tidigt i en familjehemsplacering efterfrågar och vill ta över vårdnadsansvaret men det framkommer även exempel på familjehemsföräldrar som bedöms ha kapacitet att bli särskilt förordnade vårdnadshavare men inte själva är beredda att axla den rollen. En intervjuperson resonerar:

Det är inte alltid som familjehemmen är redo att ta på sig ett vårdnadshavarskap [...] vi kan ibland tycka att det vore det bästa för barnet men så kanske det finns föräldrar som är lite stökiga som man kanske är lite rädd för hur de skulle reagera om de behöver stå med den kontakten själva. Å inte har oss att hänvisa till, nu är det socialtjänsten som har

bestämt det här och det är det vi har att rätta oss vid så ni får vända er till dem. Så är det ju vid flera olika placeringar. (IP-4)

I ovan citat framstår det som att även om socialsekreterare har gjort en bedömning att det vore till barnets bästa att en vårdnadöverflyttning sker kan de vara svårt för socialtjänsten att gå vidare med en sådan process om de inte har familjehemmet med sig. Det tycks kunna röra sig om en osäkerhet hos familjehemsföräldrarna hur de skulle klara av att ta vårdnadsansvaret utan socialtjänsten. Sedan finns det de situationer där det istället är socialtjänsten som är osäkra på familjehemmets förmåga att ta över vårdnaden. En intervjuperson beskriver:

Det finns ju andra familjer, och där gör man ibland inte vårdnadsöverflyttningar för man känner nej, vi har inte det förtroendet för det familjehemmet och man kan ofta känna en oro för kommer det här att hålla, det är ju det värsta när man liksom är i de situationerna. Om man liksom ser, man vet inte om familjehemmet kommer att säga upp sig och om de orkar av olika anledningar. (IP-7)

Att familjehemmets förmåga och inställning är faktorer som får betydelse för bedömningen om vårdnadsöverflyttning såsom exemplen ovan visar på har framkommit i såväl Socialstyrelsens uppföljning (2006) som i tidigare forskning (Höjer, Johansson & Wissö 2017; Mattson 2010; Mattsson & Vinnerljung 2016). Som garant (jfr Molander 2011) kan den ses som stark då det talar emot en vårdnadsöverflyttning om familjehemmet inte bedöms ha förmåga eller uttrycker att de inte vill ta över vårdnaden, men det går också att se det som en svag garant i den meningen att det skiljer sig från ärende till ärende där socialsekreteraren behöver ta reda på hur varje enskilt familjehems förutsättningar att ta över vårdnadsansvaret ser ut.

6.2.3 De biologiska föräldrarnas livssituation och föräldraförmåga

En annan aspekt som vägs in är enligt respondenterna de biologiska föräldrarnas livssituation och föräldraförmåga som kan utgöra en form av garant i den bedömning som görs avseende vårdnadsöverflyttningar (jfr Molander 2011). En respondent resonerar kring den påverkan som föräldrars egen problematik kan få:

[...] de kan vara psykiskt sjuka eller missbrukare, personlighetsstörning, alltså det är ju inte enkelt alltid att ha kontakt med dem och få till det här umgänget och kontakten, det

är ett stort ansvar som då läggs på familjehemsföräldrarna eller då de nya vårdnadshavarna. Och en del är beredda att ta det och gör det jättebra och i vissa fall kanske det är bättre att socialtjänsten håller i det [...] det kan ju vara föräldrar som är väldigt hotfulla eller aggressiva eller svårt i missbruk, där vi tänker att det är bäst att vi är med här för att ha koll, vi tar de mötena, vi tar den kontakten, vi är med på möten ihop med familjehemmet och så vidare. (IP-1)

Ovan resonemang går att tolka som att det i vissa ärenden där de biologiska föräldrarna har en omfattande problematik såsom pågående missbruk eller allvarlig psykisk ohälsa kan det påverka deras förmåga att ha kontakt med barnet och familjehemmet och som garant (jfr Molander 2011) starkt tala emot en vårdnadsöverflyttning då det bedöms vara bäst för barnet att socialtjänsten finns med i bilden och stöttar upp. Samtidigt framkommer i intervjuer att det finns familjehem som kan hantera och förhålla sig de biologiska föräldrarnas svårigheter och därmed bedöms ha förmåga upprätthålla ett umgänge med barnet och det biologiska nätverket. I dessa fall tycks garanten inte få samma betydelse då en vårdnadsöverflyttning kan vara möjlig trots föräldrarnas svårigheter.

Flera intervjupersoner tar upp att det som utmärker en bedömning om vårdnadsöverflyttning är att fokus ska ligga på barnets bästa vilket ska tillmätas större betydelse än föräldrarnas förmåga i det avseende att ett barn ska kunna bli vårdnadsöverflyttat även om föräldern har en förbättrad situation idag jämfört med när placeringen genomfördes. Samtidigt finns återföreningsprincipen att ta hänsyn till inom den sociala barnvården med målet att barn ska kunna flytta hem till sina föräldrar. En intervjuperson resonerar:

Den bedömningen är jättesvår att göra, då måste man också göra en bedömning som man kan stå för att de här föräldrarna kommer inte att bättra på sig [...] de har nått sin max kapacitet på något vis då väger det tungt i min bedömning. (IP-8)

I ovan exempel framstår det som att de biologiska föräldrarnas livssituation och föräldraförmåga som garant (jfr Molander 2011) kan bli svår att förhålla sig till i den bedömning som görs då det krävs att socialsekreteraren ska ta ställning till om det finns en möjlighet till en sådan utveckling att en återförening är möjlig. Samtidigt kan det intervjupersonen säger tolkas som att om det står klart att föräldern inte kommer kunna ta sitt föräldraansvar inom en rimlig framtid kan det tydligt tala för en vårdnadsöverflyttning och då kan garanten (ibid.) ses som stark i det enskilda ärendet. Att denna möjliga garant (jfr Molander 2011) kan variera från ärende till ärende framkommer i en intervju där

respondenten har erfarenhet av ett ärende där en flicka var placerad i ett familjehem i flera år utan att en vårdnadsöverflyttning genomfördes då det inte var uteslutet att en hemflytt skulle kunna ske:

[...] om barnet kan flytta hem, då gör vi inte det heller [...] när barnet fortfarande har så trygg förankring hos föräldern, sen kanske jag under tiden tänkte hur kommer detta gå [...] det kanske inte går [...] men så fort det gick så flyttade barnet hem. (IP-6)

Den komplexitet som framkommer ovan gällande möjligheten att flytta hem utifrån en återföreningsprincip kontra barnets bästa lyftes även i Socialstyrelsens uppföljning (2006) som något som upplevdes av socialsekreterarna som en pågående intressekonflikt. Om detta skulle förstås som en garant (jfr Molander 2011) går det att förklara det som att i de avseenden, såsom ovan exempel med flickan, där det finns en rimlig möjlighet att ett barn kan flytta hem igen även om det kan dröja lång tid så är det något som kan tala emot en vårdnadsöverflyttning. Det framstår här som att föräldrarnas livssituation och föräldraförmåga som garant (jfr Molander 2011) kan variera i styrka beroende på det enskilda ärendets karaktär vilket gör att den som en mer generell garant kan ses som svag då den inte i sig alltid kan ge tydlig vägledning i de bedömningar som socialsekreterare ska göra. En annan aspekt som knyter an till de biologiska föräldrarnas situation rör deras egen inställning till vårdnadsöverflyttning och den hänsyn som socialsekreterare kan ta till detta vilket kommer att lyftas nedan.

6.2.4 Samarbetet med de biologiska föräldrarna

Flera respondenter lyfter fram vikten av att inkludera de biologiska föräldrarna i det som sker kring barnet vilket särskilt aktualiseras när det kommer till frågan om vårdnadsöverflytt och samarbetet med mellan socialtjänst och dem kan ses som en garant (jfr Molander 2011) som tas i beaktande vid dessa bedömningar. Vissa intervjupersoner beskriver den oro som inte sällan biologiska föräldrar uttrycker inför att förlora vårdnaden för sitt barn och hur kontakten med barnet kan påverkas vid ett sådant beslut vilket tycks kunna inverka på när och hur frågan om vårdnadsöverflyttning lyfts med föräldrarna. En respondent resonerar:

[...] så man får vara väldigt försiktig med och inte lägga fram det som att nu har det gått tre år och nu behöver jag överväga om vårdnaden ska flyttas över, att man lämnar

det så pass öppet [...] för det är oftast så de tolkar det, att då försvinner ju vårdnaden, i och med att så pass många föräldrar går med den rädslan. (IP-3)

Det som framkommer i ovan citat kan tolkas som att samarbetet med föräldrarna behöver värnas vilket kan förstås i förhållande till att det är flera intervjupersoner som tar upp att en väl fungerande kontakt med föräldrarna kan bygga upp ett förtroende som underlättar en process kring vårdnadsöverflytt även om det fortsatt är en känslig fråga för föräldrarna. En intervjuperson resonerar kring betydelsen av att arbeta aktivt med de biologiska föräldrarna och familjehemmet redan från starten vid en familjehemsplacering:

[...] vi tillsammans sen kan jobba på ett annat vis under placeringen så att det blir mer naturligt kanske att den här vårdnadsöverflytten kan komma till stånd, att vi har kunnat bygga en bra relation mellan familjehem och biologisk förälder som gör att de än mer litar på familjehemmet och är beredda att släppa sitt vårdnadshavarskap [...] (IP-4)

Utifrån ovan citat framstår samarbetet som en väg till att nå ett samförstånd med de biologiska föräldrar och i flertalet intervjuer lyfts att när det är möjligt vill respondenterna vänta in ett samtycke från föräldrarnas sida. Som garant (jfr Molander 2011) går det att se att samarbetet med de biologiska föräldrarna kan tala för en vårdnadsöverflyttning då det när samarbetet fungerar väl kan leda till att föräldrarna går med på en vårdnadsöverflyttning. Samtidigt framkommer i intervjuerna att det inte är sällan som en ansökan om vårdnadsöverflyttning görs emot de biologiska föräldrarnas vilja om det bedöms vara till barnets bästa. En respondent resonerar:

Men i det jag håller på med nu är det kategoriskt nej till ett samtycke, absolut inte, så att där genomför vid vårdnadsöverflytten mot föräldrarnas samtycke faktiskt, men det kommer gagna barnen på sikt det är jag övertygad om, hade jag varit minsta tveksam på om det gagnat barnen på sikt hade jag inte gjort det [...] (IP-7)

Det som framkommer ovan skulle kunna tolkas som att även om samarbetet med föräldrarna och föräldrarnas inställning kan fungera som en garant (jfr Molander 2011) som vägs in i den bedömning som görs förefaller det i sig inte vara det som alltid avgör om en ansökan om vårdnadsöverflyttning görs. Även om en vårdnadsöverflyttning i vissa ärenden kan möjliggöras tack vare ett nära samarbete med föräldrarna som leder till ett samtycke kan det i andra ärenden drivas en ansökan om vårdnadsöverflyttning trots att samarbete och samtycke

saknas och då framstår garanten (jfr Molander 2011) som svag. Ytterligare en aspekt rör att det i vissa av de resonemang som förs av respondenterna går att urskilja att fastän det egentligen bedöms föreligga skäl för en vårdnadsöverflyttning har en sådan inte genomförts beroende på de biologiska föräldrarnas inställning. Ett exempel på det framkommer i intervjun med en respondent:

Jag har ett sånt ärende där det egentligen liksom, det borde ha varit det för väldigt länge sen men familjehemmet vill inte för de tänker att det är det sista mamman har [...] det funkar så väldigt bra ändå och det är så självklart för flickan att hon inte ska flytta till sin mamma, mm. Så jag har inte drivit. (IP-9)

Utifrån ovan citat kan det tolkas som att det som ett led i samarbetet med de biologiska föräldrarna tas hänsyn till föräldrarnas inställning i vårdnadsfrågan. Det här skulle kunna ses som en följd av skönsmässighetens bördor (jfr Molander 2011) sett till att det ofta inte går att tillgodose allas behov samtidigt vilket leder till att behoven behöver rangordnas på ett sätt som det inte finns tydliga kriterier för. Det går att förstå det som att socialsekreterare kan bedöma att det i det enskilda fallet blir bäst att inte gör en vårdnadsöverflyttning med hänsyn till samarbetet med vårdnadshavarna fastän övriga förutsättningar egentligen föreligger, även om det är möjligt att en annan socialsekreterare skulle göra en annan bedömning i ett liknande ärende.

6.2.5 Barnets egen inställning

Barnets egen inställning lyfts av vissa respondenter fram vara av betydelse vid frågan om vårdnadsöverflyttning och kan ses som en möjlig garant (jfr Molander 2011) som vägs in i den bedömning som görs. I intervjuer framträder dels ett allmänt resonemang om vikten av att inkludera barnen och lyssna på dem, dels att respondenter har erfarenhet från specifika ärenden där barnet tydligt haft en åsikt kring vårdnadsöverflyttning. Det framkommer att när vissa av de placerade barn kommit upp i en viss ålder har de kunnat uttrycka sig vara för eller emot en vårdnadsöverflyttning. En intervjuerson resonerar:

Jag har en pojke som är 14 som inte vill bli vårdnadsöverflyttad [...] han trivs jättebra i sitt familjehem, han har rotat sig där men han vill ha kvar sin mamma som vårdnadshavare, men vill bo i familjehemmet. (IP 3)

Samma intervjuperson har också erfarenhet av det motsatta:

[...] flickan är trött på sina bioföräldrar, de är helt förtvivlade över att flickan vill byta vårdnadshavare, men hon är väldigt tydlig med det, hon är 15 och det har lett till att vi har gjort en utredning och hennes önskan är så pass tydlig. (IP 3)

I ovan exempel framgår tydligt vad barnen önskar, ett av barnen är helt emot en vårdnadsöverflyttning medan det andra barnets starka åsikt för en vårdnadsöverflyttning fått till följd att socialtjänsten gått vidare med frågan om vårdnadsöverflyttning. Det kan då enligt Molanders (2011) utgångspunkt förstås som en garant som kan få stor betydelse vid en bedömning om vårdnadsöverflyttning i det enskilda ärendet om barnets åsikt är klarlagd. Samtidigt framkommer att det i vissa ärenden kan det vara svårare att ta reda på barnets egen vilja vilket en annan intervjuperson resonerar kring:

Många barn kan ha svårt, att barnet har så många lojaliteter på något sätt så där man också försöka vara lite smidig så att man inte försätter barnet i en obekväm situation där det inte heller ska tvingas ta ställning om det inte vill [...] För jag tänker de vill ju samtidigt bibehålla relationen till föräldern och inte behöva stå till svars, det kan finnas en rädsla i förhållande till föräldern [...] man kan behöva skydda barnet [...] det är komplext, många lojaliteter, också det här att barns inställning ska väga tungt men många barn vill ju inte heller ta ställning ibland. (IP-9)

Såsom framgår i ovan citat kan det vara mer oklart vad ett barn vill eller kan det finnas anledning att värna om barnets behov av att inte ”behöva stå till svars” gentemot omgivningen. Då kan barnets inställning som garant tolkas som mer svag och den kan därmed inte fylla samma funktion i bedömningen. Det förefaller dock som att barnets inställning enligt dessa respondenter är något som kan ingå som en mer eller mindre stor del i bedömningen vilket kan jämföras med den brist på delaktighet av barn som till viss del framkommit i tidigare forskning (Höjer, Johansson & Wissö 2017; Mattsson 2010) gällande att barnen inte fått möjlighet att ge sin åsikt i vårdnadsfrågan. Ytterligare en aspekt som kan aktualiseras när det kommer till det placerade barnets åsikt gäller vilken vikt som ska läggas vid barnets uttryckta vilja i den bedömning som görs. En intervjuperson resonerar:

[...] Det är ju också det som är barnperspektiv eller barnets perspektiv, alltså vi vuxna och vi professionella kan ju ha en uppfattning om vad vi tycker är barnets bästa men

tycker barnet det verkligen. Å också det barn uttrycker när de är barn, är det det man ska gå på eller är det vuxna som kanske ska bestämma [...] (IP-1)

Det kan såsom ovan intervjujuperson lyfter finnas en svårighet med att ta tillvara barnets inställning och åsikt i bedömningen vilket kan sägas höra samman med den övergripande bedömningen av vad som blir barnets bästa. Även om barnet har uttryckt sin åsikt vilket ska tillmätas betydelse så behöver socialsekreteraren bedöma vad som sammantaget blir barnets bästa när det kommer till en vårdnadsöverflyttning. Det här skulle kunna ses som en del av det som utmärker den skönmässiga bedömningen och som påverkas av skönmässighetens bördor (jfr Molander 2011) då det kan vara svårt att värdera det som barnet säger när alla olika omständigheter ska vägas samman i den bedömning som slutligen görs. Det går även att förstå det som exemplifieras ovan utifrån den syn på barn som Ponnert (2015) lyfter fram som en del av spänningen mellan en omsorgslogik och en rättslig logik. Socialsekreteraren behöver navigera mellan en subjektsyn och en objektsyn när barnets åsikt ska tillvaratas vilket verkar kunna komplicera en bedömning även när det gäller vårdnadsöverflyttningar. Ovan resonemang kan vidare förstås i relation till att socialsekreteraren vid en bedömning om vårdnadsöverflyttningar behöver lyssna på vad barnets vill här och nu såväl som de ska se till vad som blir det bästa för barnet i ett mer långsiktigt perspektiv, vilket kommer att tas upp härnäst.

6.2.6 En långsiktig bedömning

En del av bedömningen om vad som är barnets bästa vid en vårdnadsöverflyttning rör vad som gynnar barnet även i ett framtidsperspektiv vilket kan ses som en möjlig garant (jfr Molander 2011) som socialsekreterare behöver ta hänsyn till. Vissa respondenter resonerar kring svårigheten att veta hur det blir för barnen efter en vårdnadsöverflyttning även om de uppger att de känner sig säkra på sin bedömning, det utifrån att barnens behov kan ändras över åren och att föräldraskapet till en tonåring ställer andra krav än när barnet är yngre. En del respondenter har följt barn över tid där vårdnaden flyttats över och deras bild är att det har gått bra för dessa barn. En av dem resonerar:

Det blir bättre för barnen, det blir väldigt mycket mer att de är hemma i familjehemmet, det är här de ska bo, jag upplever att det blir ett annat hållande, ett annat engagemang för familjehemmet också som mer har bestämmanderätten kring barnen, att det

verkligen blir mer som ett biologiskt barn, det gör en del utifrån att de blir särskilt förordnade vårdnadshavare. (IP 7)

På samma vis finns det de respondenter som önskar mer kunskap om hur det blir för barnen när vårdnaden flyttas över och lyfter fram komplexiteten att inte veta nu vad dessa barn kommer tycka om vårdnadsöverflyttningen som vuxna. En av intervjupersonerna resonerar:

[...] jag önskar att det funnits fler studier [...] För vi vet ju aldrig förrän man har gjort det, i vårt arbete så vet vi ju aldrig med säkerhet innan. (IP-4)

Att som en del av den skönmässiga bedömningen (jfr Molander 2011) göra en prognos inför framtiden kan ses som en svag garant då det kan bli svårt för socialsekreterarna att veta vad de ska gå på. I det avseendet är en möjlig tolkning att socialsekreterarnas egna erfarenheter av hur det gått för andra barn där vårdnaden flyttas över kan få betydelse för bedömningen, vilket kan ses som en del av skönmässighetens bördor (jfr Molander 2011) som kan aktualiseras vid bedömningar som kräver en viss tolkning och värdering av olika omständigheter som inte sällan är motsägelsefulla och komplexa. Det skulle kunna medföra att socialsekreterare med positiva erfarenheter av vårdnadsöverflyttningar kan vara mer benägna att arbeta mot en vårdnadsöverflyttning än socialsekreterare som inte har samma erfarenheter av denna process. Det här kan tänkas bli särskilt relevant då det saknas forskningsbaserad kunskap att luta sig mot.

6.2.7 Sammanfattande analys del II

I del II framkommer olika omständigheter som tas hänsyn till vid bedömningar gällande vårdnadsöverflyttningar som kan ses som möjliga garantier: det enskilda barnets behov, familjehemmets inställning och förmåga, de biologiska föräldrarnas livssituation och föräldraförmåga, samarbetet med de biologiska föräldrarna, barnets egen inställning samt en långsiktig bedömning av vad som blir bäst för barnet. Att dessa omständigheter har betydelse för vårdnadsfrågan för de familjehemsplacerade barnen har även visat sig i de statliga kartläggningarna (Socialstyrelsen, 2006; SOU 2015:71 Del A) och i tidigare forskning (jfr Mattsson 2010; Höjer, Johansson & Wissö 2017).

Enligt Molander (2011) är alla garantier inom den skönmässiga bedömningen att betrakta som svaga vilket också är orsaken till att det krävs ett slags praktiskt resonemang när ett beslut ska fattas. Det går att se de möjliga garantier som jag lyft ovan som svaga då de tycks få

olika betydelse och bara kan ge viss vägledning i bedömningar om vårdnadsöverflyttningar på ett mer generellt plan. Samtidigt går det att tolka det som framkommit ovan i respondenternas resonemang som att dessa garantier kan variera i styrka även om de är svaga i dessa egentliga mening vilket skulle kunna förklara att de kan få ett så pass stort utfall för bedömningen i det enskilda ärendet.

Det går att urskilja att flera av de skönsmässiga bördorna kan komma att aktualiseras när det gäller socialsekreterarnas bedömningar avseende vårdnadsöverflyttningar. De behöver väga samman de olika möjliga garantier som framkommit i det enskilda ärendet där det krävs en tolkning från deras sida. I vissa ärenden framstår det som att garantierna kan vara mer komplicerade för socialsekreterarna att ta ställning till där de behöver göra en prioritering som skulle kunna bli olika även i liknande ärenden då de kan ha olika erfarenheter med sig (jfr Molander 2011).

När det gäller barnets åsikt framkommer att den som möjlig garant även kan förstås utifrån den spänning som kan finnas mellan en omsorgslogik, som socialtjänstens arbete med vårdnadsöverflyttningar kan sägas utgå ifrån, och den rättsliga logiken där synen på barn kan komplicera den bedömningen om görs (jfr Ponnert 2015). Hur socialsekreterarnas arbete med vårdnadsöverflyttningar kan förstås i förhållande till spänningen mellan omsorgslogiken och den rättsliga logiken kommer att tas upp mer ingående i följande del.

6.3 Del III- Betydelsen av lagstiftningen och domstolens rättsliga prövning

6.3.1 Treårsregeln

I intervjuerna framkommer att lagregleringen om övervägande för vårdnadsöverflyttning är grundläggande och något som alla respondenter förhåller sig till. Det förefaller vara rutin i de kommuner som intervjupersonerna arbetar i att de gör överväganden och dokumenterar sin bedömning i samband med att barnet har varit placerat i samma familjehem i tre år. Flera av intervjupersonerna nämner även att de gör förnyade överväganden kontinuerligt efter det första övervägandet om vårdnadsöverflyttning vilket ofta sker i samband med att placeringen övervägs varje halvår. Det finns respondenter som har erfarenhet av att frågan om vårdnadsöverflyttning har lyfts och att utredningsprocessen inför att ansöka om vårdnadsöverflyttning påbörjats redan innan tre år av placeringen har gått. Det har då gällt yngre barn som placerats tidigt i familjehem där en hemflytt inte bedömts vara möjlig. Det

som framkommer ovan tycks skilja sig från Socialstyrelsens (2006) uppföljning där det konstaterades att det saknades fungerande rutiner för överväganden och att överväganden inte alltid genomfördes.

Det framstår som att treårsregeln har betydelse för arbetet med vårdnadsöverflyttningar och det kan i den meningen ses som en garant (jfr Molander 2011) på så vis att den reglerar vad som förväntas av socialtjänsten och därmed de enskilda socialsekreterarna att de ska göra när barn varit placerade i tre år i ett familjehem. Flera respondenter tar upp att den kan fungera som en påminnelse om att frågan om vårdnadsöverflyttning ska lyftas och bedömas. En intervjuperson resonerar:

Jag tycker att det är väldigt bra att man har den här treårsregeln, att man måste börja överväga det, den tycker jag är jätteviktig för att jag tror att det annars hade kunnat bara flyta på utan att man tänker på för att man har så pass många ärenden. (IP-3)

Att det är så pass tydligt uttalat i lagen att övervägandet ska ske kan också vara något att luta sig mot som socialsekreterare när frågan, som inte sällan är känslig, ska tas upp med de biologiska föräldrarna. Såsom en respondent beskriver:

Det är också bra gentemot föräldrarna, biologiska föräldrarna, det här inget bara som vi på socialtjänsten tycker att nämen nu har ditt barn bott där så länge så nu tycker vi inte att du ska ha vårdnaden längre, men kan också i samtalet med dem luta sig mot att lagstiftningen säger såhär och den måste vi följa. (IP-5)

Samtidigt som det enligt respondenterna finns rutiner för att göra bedömningar avseende vårdnadsöverflyttningar inför tre års placering beskriver vissa av dem att arbetet med dessa överväganden kan bli rutinbaserat snarare än att det görs en mer aktiv bedömning vid övervägandet. En respondent resonerar:

[...] det finns alltid dokumenterat vid tre års dagen, vid det övervägandet som sammanfaller med treårsgränsen då frågar vi alltid och gör en kort redogörelse sen kan det gå lite slentrian eftersom man vet om inställningen så kanske man inte håller på och tjuvar om frågan. (IP-8)

I ovan citat framkommer att även om överväganden görs i tid kan det skilja sig åt från ärende till ärende hur bedömningen görs. Det skulle kunna förklaras som en möjlig följd av att när

garanten, i detta fall treårsregeln, är svag finns utrymme för variation i hur bedömningarna genomförs i praktiken (jfr Molander 2011).

6.3.2 Tolkning av lagstiftningen

Som framgår ovan är en central del av lagregleringen gällande vårdnadsöverflyttningar treårsregeln. Det finns dock andra aspekter av lagstiftningens utformning, såsom vad som står i förarbeten, som tycks kunna få betydelse. Flera respondenter tar upp att det är i lagstiftningen som det tydliggörs vad som är av vikt att ta med i bedömningen avseende vårdnadsöverflyttning varvid lagstiftningen kan ses som en garant även i detta avseende (jfr Molander 2011). En intervjuperson resonerar:

Man får stöd i propositionerna tycker jag, det står ju en hel del bra saker i dem som man kan ta fäste på. Det står bokstavligen skrivet i propositionerna att det är, det hjälper inte [...] att själva placeringsgrunden inte är giltig längre, har barnet sin tillhörighet i familjehemmet så är det det som man ska gå på. Och det är ju det som egentligen jag kan tycka är den enda riktigt hårda regel man går efter, om barnet har sin tillhörighet där. (IP-2)

Ovan kan förstås som att socialsekreterarna i förarbetena kan söka mer tydlig vägledning vad lagstiftningen innebär för deras bedömningar i praktiken såsom att en vårdnadsöverflyttning kan ske även om de biologiska föräldrarna har en förändrad situation om barnet har sin trygghet i familjehemmet. Samtidigt framkommer det i intervjuer exempel på att det finns sådant i förarbetena som det tycks råda vissa oklarheter kring, där umgängets betydelse för vårdnadsfrågan är en sådan aspekt. En respondent resonerar:

Det står också en skrivelse om det i förarbetena eller propositionerna att vårdnadsöverflyttning inte ska göras om det finns ett fungerande umgänge eller det står någon sådan formulering att om föräldern har skött kontakten på ett bra sätt och har kontinuerlig kontakt med barnet och familjehemmet ska inte en vårdnadsöverflyttning göras och det kan jag tycka är lite märkligt, jag förstår inte riktigt vad man menar med det för att jag tänker att det står inte mot varandra, man kan visst ha en kontinuerlig kontakt och ett fungerande umgänge och ändå göra en vårdnadsöverflyttning. (IP-1)

I ovan citat framstår det som att det i förarbetena är otydligt i vilken utsträckning ett umgänge mellan barnet och de biologiska föräldrarna ska utgöra ett hinder mot en

vårdnadsöverflyttning. Denna problematik har diskuterats även i tidigare forskning (jfr Mattsson 2010; Singer 2000) där det konstateras att lagstiftningen kan tolkas som att kontakten mellan barnet och de biologiska föräldrarna inte ska behöva motsäga en vårdnadsöverflyttning men att det behöver vägas in i bedömningen. Enligt Molander (2011) är lagregler vanligen att betrakta som starka men i detta avseende framstår lagstiftningen som svag då den inte ger tydlig vägledning utan kräver en tolkning utifrån det enskilda barnets situation vilket kan komplicera en bedömning om vårdnadsöverflyttning. Det framstår även som att respondenterna behöver förhålla sig till vad som står i detalj i lagstiftningen och att det får betydelse för deras bedömningar vilket utifrån Ponnert (2015) kan förstås som att den rättsliga logiken aktualiseras vid de bedömningar som socialsekreterarna ska göra.

6.3.3 Det är domstolen som avgör

I intervjuerna lyfter flera respondenter fram det faktum att det är domstolen som prövar socialtjänstens ansökan om vårdnadsöverflyttning och betydelsen av det kan ses som en möjlig garant (jfr Molander 2011). Å ena sidan menar vissa respondenter att prövningen i domstolen kan ses som något positivt då det medför en viss rättssäkerhet och att det är viktigt att en så pass avgörande fråga som vårdnaden avser prövas ordentligt. Å andra sidan framkommer i intervjuerna att det finns en inbyggd osäkerhet kring vilket beslut som domstolen ska fatta. Denna dubbelhet återfinns även i Ponnerts (2007) studie när socialsekreterare reflekterade kring domstolens prövning av LVU-mål. I de intervjuer jag har genomfört framkommer att osäkerheten inför domstolens prövning i vissa fall inte tycks vara kopplad till tidigare erfarenheter då deras bild är att domstolen brukar bifalla deras ansökan, medan vissa av respondenterna har erfarenhet av att domstolen kan ifrågasätta socialtjänstens underlag och kräva vidare utredning innan saken kan avgöras. En respondent ger exempel:

De kan trycka på att det inte är tydligt nog hur kontakten med nätverket ska se ut [...] de kan kalla familjehemmet som vittne om de upplever att det finns några oklarheter, men någonting som vi tycker är jättetydligt kan de ändå tycka att det är bristfälligt, har man verkligen haft så många täta umgängen, har man testat med övernattningar, har man testat att bioföräldrarna ska ha dem över längre tid, föräldraförmågan är den verkligen utredd. (IP-3)

Ovan citat kan utifrån Molanders (2011), Molander och Grimens (2010) samt Ponnerts (2015) resonemang om olika perspektiv som hamnar i konflikt tolkas som att rättsväsendet och

socialtjänsten tar olika utgångspunkt i sina respektive bedömningar om vad som ska stå i fokus vid prövningen av vårdnadsöverflyttning för familjehemsplacerade barn. Det kan då förstås som att det uppstår en slags spänning mellan socialtjänstens omsorgslogik och den rättsliga logiken (jfr Ponnert 2015) där domstolen inte delar socialtjänstens bild av att ärendet är tydligt utrett. I en intervju beskrivs att en ansökan om vårdnadsöverflyttning lett till en långdragen process där tingsrätten hållit flera förberedande förhandlingar och velat göra försök att utöka umgänget mot den placerade flickans vilja efter önskemål från en biologisk förälder. Det kan tolkas som att flickans behov av trygghet i familjehemmet, som en del av omsorgslogiken, ställts mot det grundläggande perspektivet att en återförening mellan barnet och den biologiska föräldern ska eftersträvas så långt det är möjligt vilket kan förstås som en del av den rättsliga logiken (jfr Ponnert 2015). Respondenten resonerar kring ärendet:

För där går ju föräldrarnas rätt före tycker jag hennes behov av att få ro och landa, att här ska jag bo [...] Jag tycker inte tingsrätten ska ha hand om de här besluten, egentligen inte de familjerättsliga heller utan det ska hamna hos förvaltningsrätten, jag känner ju var gång man är i tingsrätten, det är inte det barnperspektivet, här kommer den här föräldrabalken. (IP-7)

Såsom framkommer i ovan citat är det flera respondenter som lyfter fram att det upplevs finnas en okunskap hos tingsrätten om barns behov samt att det kan vara avhängigt vilken domaren i målet är. Vidare framkommer att det tycks bli en fråga om barnets behov kontra föräldrarnas rätt vid domstolens prövningar. En respondent resonerar:

[...] föräldrabalken är så himla stark den lagen, de har så många rättigheter [...] det är så viktigt för barnet att få gå i sin skola, va med sina kompisar, sina fritidsaktiviteter, sin rutin med fredagsmys med simskola allt sånt, alla rutinerna som barnet har, att bara säga att det kan någon annan göra också, det blir ju inte samma sak för barnet, vi som hör dem berätta om sin vardag och allt det som de tycker är viktigt i den. Att det ibland då frånses i rätten känns extremt orättvist för barnet. [...] det är en oro man går med till rätten, vilken sida ska de stå på [...] (IP-3)

Ovan citat kan tolkas som att de olika behov som socialtjänsten bedömer att barnet har sett till barnets hela livssituation inte värderas på samma sätt av domstolen som inte bedömer att det är av samma avgörande betydelse för barnet som socialtjänsten. Därigenom tycks socialtjänstens omsorgslogik inte slå igenom fullt ut vid domstolens prövning som mer kan

sågas utgå ifrån en rättslig logik (jfr Ponnert 2015). Det kan ses i förhållande till Mattsons (2010) studie där hon konstaterade att föräldraperspektivet i domstolens bedömningar av vårdnadsöverflyttningar är starkt och kan fälla avgörande, vilket även framkommit i tidigare forskning som rör vårdnadsfrågor (jfr Rejmer 2003; Skivenes 2010; Ottosen 2006).

6.3.4 Anpassning till den rättsliga logiken

I intervjuerna framkommer att vissa respondenter upplever att det krävs att socialsekreterarna skriver sina utredningar, som blir underlaget vid ansökan om vårdnadsöverflyttning, på ett visst sätt när det är domstolen som ska pröva frågan. Att socialsekreterare utgår ifrån vad domstolen eftersöker när de skriver sina utredningar vid ansökan om vårdnadsöverflyttning skulle kunna tolkas som en tendens till en ”jurifidering” (jfr Ponnert 2007, s.202; King & Trowell 1992, s. 129) i den mån att socialsekreterarna tycks anpassa innehållet för att domstolen ska få ett tillräckligt underlag för att godkänna ansökan om vårdnadsöverflyttning. En respondent resonerar:

Jag tänker att vi blir uppmärksammade på och lär oss mer och mer kring vad är det tingsrätten vill ha i sina utredningar, vad de behöver ha för underlag för att de ska kunna känna att de ha fått tillräckligt med information, för dem är det ju ett helt okänt ärende när de får det [...] vi har börjat skriva mycket mer i våra vårdnadsöverflyttsansökningar om familjehemsföräldrarna till exempel. För oss var det från början, barnet är där klart att barnet har det bra där [...] för dem blir det väldigt viktigt att få mer kunskap om dem som vid en familjehemsutredning, vem är de, hur ser deras bakgrund ut vad arbetar med dem, så att vi tydliggör lite vem är det som ska få vårdnaden om inte föräldrarna ska ha det. (IP-9)

I ovan citat framstår det som att socialsekreterarna är medvetna om att de för att ansökan om vårdnadsöverflyttning ska godkännas behöver följa domstolen önskemål och beskriva familjehemsföräldrarnas situation mer ingående. Det kan tolkas som att det är den rättsliga logiken (jfr Ponnert 2015) som får styra vilket även framkommit i tidigare forskning gällande andra vårdnadsfrågor i den allmänna domstolen (jfr Ottosen 2006; Rejmer 2003).

Bedömningar avseende om vårdnadsöverflyttning är det bästa för ett barn tycks enligt de respondenter jag intervjuat avgöras mot bakgrund av barnets behov utifrån en omsorgslogik (jfr Ponnert 2015) däremot tycker jag mig kunna urskilja att de kan påverkas av den rättsliga logiken genom hur de arbetar mot att en vårdnadsöverflyttning ska bli möjlig i de fall de

bedömer att det är bästa för barnet. Ett exempel på det kan vara hur de skriver sina utredningar såsom synliggörs i citatet ovan. Ett annat exempel kan vara att sträva efter samtycke från föräldrarnas sida. I intervjuerna framkommer att vissa respondenter har varit med om att ansökan om vårdnadsöverflyttning prövats enbart på handlingarna när föräldrarna går med på en vårdnadsöverflyttning vilket upplevs underlätta processen då man undviker en domstolsförhandling. Ett annat exempel kan vara att man i vissa fall kan vänta med att gå vidare med ansökan om vårdnadsöverflyttning om man inte säker på att den går igenom. En respondent beskriver:

[...] vi vill vara säkra på, till så stor procent som möjligt att det går igenom. För man vill inte utsätta en familj för någonting vi inte är säkra på att vi kommer att kunna genomföra och när vi går upp med någonting till rätten så är ju vi säkra på att det här ska gå och vi har så pass mycket material att det här ska kunna gå att genomföra. (IP-3)

Det här skulle kunna tyda på att man väntar på att man har tillräckligt med underlag för att en ansökan ska godkännas vilket kan liknas vid den process som Ponnert (2007) lyfter fram avseende att invänta ”tillräckliga bevis” (s.261). Det framkommer även i några intervjuer att trots den osäkerhet som kan finnas inför domstolens prövning är socialsekreterarna angelägna om att driva ansökan om vårdnadsöverflyttning i de ärenden där de känner sig övertygade om att det är det bästa för dessa barn även när det saknas samtycke från föräldrarnas sida. Det kan ses i förhållande till att Ponnert (2007, s.186 f.) i sin studie kunde se att socialsekreterarna var beredda att fatta svåra beslut och ta de konflikter som kan följa vid tvångsvård mot barns och föräldrarnas samtycke om det är deras professionellas bedömning att LVU-vård är nödvändigt. Det kan tolkas som att socialsekreterarna vid vissa ärenden gällande vårdnadsöverflyttningar håller fast vid att en vårdnadsöverflyttning utifrån en omsorgslogik är det bästa för det enskilda barnet och därmed inte fullt ut tillåter den rättsliga logiken dominera även om de behöver förhålla sig till och anpassa sig efter den för att vårdnadsöverflyttningen ska bli möjlig (jfr Ponnert 2015).

6.3.5 Sammanfattande analys del III

I den tredje delen av resultatanalysen framkommer att det tycks finns rutiner för överväganden om vårdnadsöverflyttning i de kommuner där intervjupersonerna arbetar. Det framkommer även att det i viss utsträckning redan görs regelbundna överväganden efter det

första lagstadgade övervägandet om vårdnadsöverflyttningar vid tre år redan innan den nya lagändringen trätt i kraft (jfr 6 kap. 8§ SoL). Lagstiftningens utformning genom treårsregeln samt andra regleringar såsom förarbeten har konstaterats kunna utgöra en möjlig garant (jfr Molander 2011) som i likhet med de garantier som lyfts fram i den andra delen kan ingå i de bedömningar som görs avseende vårdnadsöverflyttningar. I intervjuerna framkommer att socialsekreterarna förhåller sig det som framkommer i lagstiftningen vilken i egenskap av garant framstår som svag i den meningen att den inte alltid ger tydlig vägledning i vad som egentligen gäller. Det tycks även finnas en viss öppenhet inbyggd i treårsregeln som gör att det på en mer generell nivå kan tänkas finnas utrymme för att arbetet med vårdnadsöverflyttningar kan skilja sig åt från kommun till kommun och från socialsekreterare till socialsekreterare.

I intervjumaterialet framkommer tendenser till en slags anpassning till rättsväsendet utifrån att prövningen av vårdnadsöverflyttning sker i domstolen och domstolens prövning kan ses som ytterligare en möjlig garant (jfr Molander 2011) som kan få betydelse för socialsekreterarnas bedömningar. Det går vidare att tolka det som att det kan uppstå en spänning mellan socialtjänstens omsorgslogik och den rättsliga logiken (jfr Ponnert 2015) som kan få konsekvenser för hur socialtjänsten lägger upp sitt arbete när de bedömer att en vårdnadsöverflyttning är till barnets bästa. Det har i intervjuerna framkommit att det kan visa sig i hur de skriver sina utredningar, att de arbetar mot ett samtycke från de biologiska föräldrarnas sida eller att en ansökan om vårdnadsöverflyttning kan dröja utifrån osäkerhet på om domstolen kommer att ge bifall.

Att det kan uppstå en skillnad mellan socialtjänstens och rättsväsendets perspektiv vid vårdnadsfrågor i den allmänna domstolen såsom framkommer ovan återfinns även i tidigare forskning (jfr Ottosen 2006; Rejmer 2003). Det finns vidare likheter i det som framkommit i intervjuerna med resultatet från Ponnerts (2007) studie vilket kan ses som intressant då LVU-mål prövas i förvaltningsdomstolen till skillnad från vårdnadsfrågor som prövas i den allmänna domstolen. Det skulle möjligen kunna tolkas som att det kan finnas tecken på en mer generell problematik när det kommer till frågor som rör placeringar av barn inom den sociala barnvården som prövas in domstol vilken skulle kunna ses som en konsekvens av spänningen mellan omsorgslogiken och den rättsliga logiken (jfr Ponnert 2015).

7. Avslutande diskussion

7.1 Slutsatser

Syftet med studien har varit att förstå hur socialsekreterare beskriver arbetet med vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn och hur de resonerar om barnets bästa i de bedömningar som görs. Vad avser den första frågeställningen har socialsekreterarna i intervjuerna beskrivit att de följer de placerade barnen över tid där deras uppdrag är att se till helhetssituationen för enskilda barnen vilket kan sägas utgå ifrån en slags omsorgslogik (jfr Ponnert 2015). I intervjuerna framkommer att vissa ärenden är mer komplexa och kräver att socialsekreterarna tar flera olika omständigheter med i bedömningen av vad som är barnets bästa när det gäller vårdnadsfrågan. Det kan utifrån Molander (2011) förstås som att det krävs en skönsmässig bedömning där socialsekreterarna praktiskt resonerar utifrån möjliga garantier i de enskilda ärendena där övervägande om vårdnadsöverflyttning ska göras.

Vad avser den andra frågeställningen har det i intervjuerna framkommit olika möjliga garantier som kan sägas påverka och få betydelse för de praktiska resonemang (jfr Molander 2011) som respondenterna för vid överväganden om vårdnadsöverflyttning utifrån en omsorgslogik (jfr Ponnert 2015). Det framstår i dessa sammanhang som att socialsekreterarna i sitt arbete inte sällan står inför långa processer där de behöver utforska vilka garantier som finns och hur dessa ska vägas in i den slutliga bedömningen om en ansökan om vårdnadsöverflyttning ska göras. Det krävs här att de resonerar utifrån garantier som framstår som svaga på en mer generell nivå även om det verkar som att garantierna kan variera i styrka i de enskilda ärendena (jfr Molander 2011).

Utifrån den tredje frågeställningen har det i resultatanalysen visat sig att även den rättsliga logiken aktualiseras vid socialsekreterarnas resonemang om vårdnadsöverflyttningar och de bedömningar som görs avseende barnets bästa (jfr Ponnert 2015). Att lagstiftningens utformning och domstolens prövning av vårdnadsöverflyttningar lyftes fram i intervjuer som så pass betydelsefulla kan förstås i förhållande till tidigare forskning (jfr Ponnert 2007; Rejmer 2006; Ottosen 2003) och förklaras utifrån en spänning mellan olika logiker (jfr Ponnert 2015). Det går att se det som att både den rättsliga logiken och omsorgslogiken äger relevans vilket troligen beror på att frågan om vårdnadsöverflyttning för barn placerade i familjehem är så pass beroende av lagstiftningens utformning och den rättsliga prövningen i domstolen. Ponnerts (2015) resonemang om att det vid bedömningar om barnets bästa sker en slags översättning mellan de båda logikerna ligger här nära till hands. Det är även möjligt att

se principen om barnets bästa som en egen tvärinstitutionell logik utifrån att det krävs att aspekter från både ett omsorgsperspektiv och ett mer juridiskt perspektiv tas i beaktande vid den bedömningsprocess som sker. I denna process kan båda perspektiven finnas sida vid sida men de kan även hamna i en slags intern dragkamp när det enskilda ärendet ska prövas vilket det framkommit exempel på i de ärenden som respondenterna tagit upp i intervjuerna.

7.2 Inför fortsatt forskning

I intervjumaterialet finns det flera andra perspektiv på frågan om vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn som intervjupersonerna lyft fram som det inte funnits utrymme att inkludera i analysen. Ett exempel är de förutsättningar som socialsekreterarna har att göra bedömningar avseende vårdnadsöverflyttningar vilket kan ses som en annan, mer strukturell, del av det teoretiska begreppet skön än det som denna studie utgår ifrån. Ett annat exempel är de kunskapskällor som ligger till grund för socialsekreterarnas bedömningar där det i intervjuerna förekommit resonemang kring komplexiteten att sätta ord på de bedömningar som görs och att det kan vara svårt att dokumentera en bedömning som inte så enkelt kan uttryckas i ord.

Jag delar den bild som framkommer i tidigare forskning av att det finns behov av fler studier kring vårdnadsöverflyttningar utifrån olika perspektiv. En kombinerad forskningsmetod med såväl intervjuer såsom fokusgrupper, aktgranskning och deltagande observation hade kunnat ge viktig och mer djupgående kunskap om socialsekreterarnas arbete med vårdnadsöverflyttningar än vad enbart intervjuer som metod kan ge. Sedan krävs det troligen kunskap från socialsekreterares perspektiv såväl som från de placerade barnens, de biologiska föräldrarnas och familjehemmens perspektiv för att få en mer sammanhängande bild.

Avslutningsvis kan lyftas fram att vårdnadsöverflyttningar enbart är en liten del av den större bilden när det kommer till de familjehemsplacerade barnen. Det framkommer i intervjuerna att det många ärenden där det inte är möjligt med en vårdnadsöverflyttning trots att frågan övervägs återkommande varvid det kan krävas andra åtgärder för att trygga dessa barn i ett långsiktigt perspektiv vilket också konstaterats i tidigare forskning (jfr Mattsson 2010; Höjer, Johansson & Wissö 2017). Frågan om vårdnadsöverflyttningar behöver ses i ljuset av andra frågor som rör dessa utsatta barns situation vilket inte minst aktualiserats i och med debatten om Lilla hjärtat och de förändringar som den sociala barnvården kan sägas stå inför framöver.

8. Källförteckning

- Arbetsmarknadsdepartementet (2020) *Idag blir Barnkonventionen svensk lag*.
[<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/01/idag-blir-barnkonventionen-svensk-lag/>. Hämtat: 2021-02-18]
- Barnombudsmannen (2014) *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet*. [svensk översättning] Stockholm: Barnombudsmannen
- Billquist, Leila & Johnsson, Lisbeth (2007) ”Sociala akter som empiri. Om möjligheter och svårigheter med att använda socialarbetares dokumentation i forskningssyfte” *Socialvetenskaplig tidskrift*, 14 (1): 3-19
- Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. tredje upplagan Stockholm: Liber
- DiMaggio, Paul (1997) ”Culture and Cognition” *Annual Review of Sociology*, 23: 263-287
- DS 2021:7 *Barnets bästa när vård enligt LVU upphör*. Stockholm: Socialdepartementet
- Fong, Rowena, Kerrie Ocasio, Michael J. MacKenzie, Nancy Rolock, Kevin R. White & Lixia Zhang (2019) ”A Comparison of Foster Care Reentry ”After Adoption in Two Large U.S. States” *Research on Social Work Practice*, 29 (2): 153-164
- Font, Sarah A. & Gershoff, Elisabeth T. (2020) ”Foster Care: How We Can, and Should, Do More for Maltreated Children” *Social Policy Report*, 33 (3): 1-40
- Höjer, Ingrid (2019) ”Vård i familjehem”, I: Gunvor Andersson, Ingrid Höjer, Marie Sallnäs & Yvonne Sjöblom (red.) *När samhället träder in: Barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Höjer, Ingrid, Helena Johansson & Therése Wissö (2017) *Slutrapportering för projektet: Vårdnadsöverflyttning för barn och unga i familjehem 2017-03-15*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Höjer, Ingrid, Helena Johansson & Therése Wissö (2018) ”What is a family? Constructions of family and parenting after a custody transfer from birth parents to foster parents.” *Child & Family Social Work*, 24: 9–16
- Keddell, Emily (2017) ”Interpreting children’s best interests: Needs, attachment and decision-making.” *Journal of Social Work* , 17 (3): 324-342
- King, Michael & Trowell, Judith (1992) *Children’s welfare and the Law. The limits of legal intervention*. London: Sage Publications
- Kommittédirektiv 2014:87 *Tilläggsdirektiv till Utredningen om tvångsvård för barn och unga (S 2012:07)*

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

LU 1982/83:17 *Om vårdnad och umgänge m. m. (prop. 1981/82:168)*

Lundberg, Anna (2009) *Principen om barnets bästa i Asylprocessen. Ett konstruktivt verktyg eller kejsarens nya kläder?* Malmö: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM)

Mattsson, Titti (2010) *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*. Malmö: Liber

Mattsson, Titti & Vinnerljung, Bo (2016) *Barn i familjehem. Förslag på åtgärder som skulle göra skillnad för samhällets mest utsatta*. Stockholm: SNS Förlag

Molander, Anders (2011) "Efter eget skön: om beslutsfattande i professionellt arbete" *Socialvetenskaplig tidskrift*, 4: 320-335

Molander, Anders & Grimen, Harald (2010) "Understanding professional discretion.", I: Svensson, Lennart G. & Evetts, Julia (red.) *Sociology of professions: Continental and Anglo-Saxon traditions*. Göteborg: Daidalos.

Molander, Anders & Wallander, Lisa (2014) "Disentangling Professional Discretion: A Conceptual and Methodological Approach" *Professions & Professionalism*, 4 (3)

Molander, Anderson & Wallander, Lisa (2016) "Learning to reason: the factorial survey as a teaching tool in social work education" *Nordic Social Work Research*, 6 (3): 234-250

Ottosen, Mai Heide (2006) "In the Name of The Father, The Child and The Holy Genes. Constructions of 'The Child's Best Interest' in Legal Disputes Over Contact." *Acta Sociologica*, 49(1): 29-46

Ponnert, Lina (2007) *Mellan klient och rättssystem - Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Diss. Lund: Lunds Universitet

Ponnert, Lina (2015) "Barnets bästa i teori och praktik. När olika logiker möts." *Sociomomens forsknings supplement* 38: 44-56

Proposition 1981/82:168 *Om vårdnad och umgänge m.m*

Proposition 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*

Proposition 2020/21:35 *Regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden.*

Rawls, John (1993) *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press, Lecture 2, §2

Rejmer, Annika (2003) *Vårdnadstvister: en rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa*. Diss. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015) *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur

Schirtatzki, Johanna (2019) *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Schirtatzki, Johanna (2005) *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige. En rättsvetenskaplig undersökning*. 2. uppl. Uppsala: Iustus

Scott, Richard W (2008) "Lords of the Dance: Professionals as Institutional Agents" *Organization Studies*, 29 (02): 219-238

SFS 1949:281 *Föräldrabalk*

SFS 1990:52 *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*

SFS 2001:937 *Socialtjänstförordning*

Singer, Anna (2000) *Föräldraskap i rättslig belysning*. Diss. Uppsala: Uppsala Universitet

Singer, Anna (2016) "Barnets bästa", I: *Vetenskap och beprövad erfarenhet: Juridik*. Lund: Lunds universitet, VBE programmet

Singer, Anna (2017) *Barns rätt*. Uppsala: Iustus

Skivenes, Marit (2010) "Judging the Child's Best Interests: Rational Reasoning or Subjective Presumptions?" *Acta Sociologica*, 53(4): 339-353.

Silverman, David (2010). *En mycket kortfattad, ganska intressant och någorlunda billig bok om Kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur

Silverman, David (2017) *Doing qualitative research*. 5E. London: Sage Publications

Socialdepartementet (2020) *Lex Lilla hjärtat – Utredningsuppdrag för att stärka principen om barnets bästa*. [<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/lex-lilla-hjartat--utredningsuppdrag-for-att-starka-principen-om-barnets-basta/>. Hämtat: 2021-04-28]

Socialdepartementet (2020a) Uppdrag om kunskapshöjande insatser om nationella adoptioner m.m. inom familjehemsvården. [<https://www.regeringen.se/49d82e/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/social-omsorg/uppdrag-om-kunskapshojande-insatser-om-nationella-adoptioner-m-m-inom-familjehemsvarden.pdf>. Hämtat: 2021-03-30]

Socialdepartementet (2021) *Barnets bästa när vård enligt LVU upphör*. [<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2021/03/ds-20217/>. Hämtat: 2021-05-01]

Socialstyrelsen (2006) *Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem. Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:53 Stärkt skydd till barn i utsatta situationer.* [https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2006-109-27_200610927.pdf. Hämtat: 2021-05-02]

Socialstyrelsen (2012) *Oplanerade avbrott i familjehemsplaceringar av yngre barn och långvarigt placerade barn.* [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2012-11-28.pdf>. Hämtat: 2021-05-02]

Socialstyrelsen (2014) *Nationella adoptioner av barn i familjehem. En kartläggning av hur socialnämnderna uppmärksammar frågan.* [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2014-3-11.pdf>. Hämtat: 2021-02-18]

Socialstyrelsen (2020) *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2019.* [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2020-8-6871.pdf>. Hämtat: 2021-05-02]

SOU 1997:116 *Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.*

SOU 2000:77 *Omhändertagen - Samhällets ansvar för utsatta barn och unga.*

SOU 2015:71 *Del A Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU.*

Svensson, Lennart G (2011) ”Profession, organisation, kollegialitet och ansvar.” *Socialvetenskaplig tidskrift*, 4: 301-319

Thomassen, Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Triseliotis, John (2002) ”Long-term foster care or adoption? The evidence examined.” *Child and Family Social Work*, 7: 23–33

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* [<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2002-01-08-forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhallsvetenskaplig-forskning.html>. Hämtat: 2021-02-07]

Ödman, Per-Johan (2016 [2017]). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. 3., oförändr. uppl. Lund: Studentlitteratur

Rättsfall

NJA 1993 s. 666

NJA 2014 s. 307

HFD 2011 ref.13

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Jag heter Jenny Loklev och jag studerar på masterprogrammet i socialt arbete vid Lunds universitet. Under vårterminen 2021 skriver jag min D-uppsats om vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn. I min studie vill jag undersöka hur socialsekreterare resonerar kring vårdnadsöverflyttningar för familjehemsplacerade barn och de bedömningar som görs i dessa ärenden.

Detta informationsbrev vänder sig till dig som arbetar som socialsekreterare inom den kommunala socialtjänsten med målgruppen familjehemsplacerade barn. Det är en fördel, men inte ett krav, om du har erfarenhet av att ha gjort överväganden av vårdnadsöverflyttning tidigare.

Jag avser att genomföra intervjuer och utifrån rådande omständigheter till följd av Covid-19 är planeringen att dessa ske online med ljud och bild, men jag är flexibel om det skulle finnas önskemål om andra lösningar. Intervjun är beräknad att ta ca 45- 60 minuter.

Medverkan är frivillig och det går att avbryta sitt deltagande när som under processen.

Intervjun kommer att spelas in med ljud för att underlätta ananlysprocessen. Inspelningen och annan data kommer att användas i enlighet med forskningsändamålet för denna studie och därefter förstöras. Som deltagare är du anonym och de uppgifter som samlas in kommer att avidentifieras. När uppsatsen är färdigställd kommer den att publiceras i databasen Lund University Publications (LUP).

Jag hoppas med detta brev väcka ditt intresse för att delta i denna studie! Vänligen kontakta mig per mail eller telefon för att anmäla ditt intresse eller för frågor. Jag planerar att genomföra intervjuer löpande så jag är tacksam för att komma i kontakt med intervjupersoner så snart som möjligt.

Tack för att du tog dig tid att läsa detta informationsbrev!

Jenny Loklev
Socialhögskolan
Lunds universitet
Jenny.loklev@gmail.com

Mikael Sandgren (handledare)
Socialhögskolan
Lunds universitet
mikael.sandgren@soch.lu.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledning

- Information om studien och intervjun (inspelning, frivilligt deltagande, konfidentialitet osv)
- Samtycke

Bakgrundsfrågor

- Ålder
- Socionomexamen
- Yrkesbakgrund (t.ex antal år arbetat med familjehemsplacerade barn)
- Nuvarande arbetsuppgifter

Tema - Familjehemsplacerade barn

- Hur skulle du beskriva arbetet med familjehemsplacerade barn?
- Vad är din bild av de barn som är placerade i familjehem under lång tid?

Tema- Vårdnadsöverflyttningar

- Vad är din erfarenhet av vårdnadsöverflyttningar och de överväganden som görs?
- När aktualiseras frågan om vårdnadsöverflyttning i ett ärende?
- Hur arbetar ni i kommunen med vårdnadsöverflyttningar? Tex övervägande, utredning
- Finns det någon skillnad mellan placeringar enligt SoL och LVU vad avser vårdnadsöverflyttningar?

(Om du har något ärende i tanken får du gärna använda det som exempel.)

Tema - Bedömningar

- Hur skulle du beskriva de bedömningar som görs gällande vårdnadsöverflyttningar?
- Vilka faktorer har betydelse för om en vårdnadsöverflyttning är möjlig/ är aktuell/ kan genomföras?
- Vad är viktigt vid bedömningar om vårdnadsöverflyttning?
- Vilken betydelse har lagstiftningen kring vårdnadsöverflyttningar i de bedömningar som görs avseende vårdnadsöverflyttningar?

(Om du har något ärende i tanken får du gärna använda det som exempel.)

Tema- Barnets bästa

- Hur ser du på principen om barnets bästa vid bedömningar om vårdnadsöverflyttningar?
- Vad är viktigt vid bedömningar av barnets bästa för det specifika barnet som är familjehemsplacerad?

(Om du har något ärende i tanken får du gärna använda det som exempel.)

Övrigt

- Har du något övrigt gällande familjehemsplacerade barn och vårdnadsöverflyttningar att ta upp som kan vara relevant utifrån min studie?

Avslutning

Tack för Din medverkan!